

EZERKILENC SZÁZHARMINCNYOLC. MÁSODIK SZÁM. XXVIII. ÉVFOLYAM
KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE

GRAFIKAI *Szemle*

NYOMDAIPARI SZAKFEJLESZTŐ FOLYÓIRAT

GRAPHISCHE REVUE GRAFIKAI SZEMLE

Zeitschrift für das Buchgewerbe.

Herausgeber: der Buchdruckerverein Ungarns (Budapest VIII, Kölcsey ucca 2).

Verleger: Alfred Halász; verantwortlicher Schriftleiter: Ladislaus Novák.

Erscheint achtmal jährlich. Auflage dieser Nummer: 5500. Abonnement jährlich 8 Pengő.

GRAFIKAI SZEMLE

NYOMDAIPARI SZAKKULTURÁLIS FOLYÓIRAT

SZERKESZTI: NOVÁK LÁSZLÓ

KIADJA A MAGYARORSZÁGI KÖNYVNYOMDAI MUNKÁSOK EGYESÜLETE

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: KÖLCSEY UCCA 2

1938 FEBRUÁR HÓ 15. XXVIII. ÉVFOLYAM. 2. SZÁM

MEGJELENIK HATHETENKINT

Szakfejlesztő munkánk és a vidék

Hiszen akadna szakkulturális tennivaló még az ország szívében is, de itt legalább kipróbált, biztos úton haladunk, s anyagi meg szellemi eszközeink is megvannak ahhoz, hogy valószínűnek tartsuk a további fokozatos fejlődést. A jövő idők nyomdásznezmedékét alkotó tanoncgárda is jobban megválogatódik a fővárosban, s mert van modern tanonciskolánk és többágazatú továbbképzőnk: az ifjak szakműveltségének fejlesztésére bővebb alkalom nyílik itt, mint a vidéki nyomdavárosokban, a nyomdahelyek aprajáról nem is szólva.

Folyton égetőbbé válik tehát a kérdés: miként is lehetne a vidéki nyomdászvilág szakbeli fölvilágosítását mentől hathatósabban és minél általánosabb kiterjedéssel biztosítani. Egyesületünk vezetősége sokszor és sokat foglalkozott e problémával s a lehetőséghez képest mindig teljesítette vidéki kollégáink ilyen irányú óhajtsait, számos szakelőadást és szakkiallítást rendezve a vidéken. Grafikai Szemlénk is — úgy halljuk mindenfelől — kitűnő szolgálatokat tesz ezen a téren.

Üdvös dolog volna azonban ezenfölül is minden lehetőséget kihasználni a szakismereteknek a vidéken való népszerűsítésére és mélyítésére. A szaktudás mindig egzisztenciális tényező volt; a jövőben nyilván még fokozottabb mértékben lesz az.

A szakkultúra vidéken való kiszélesítése legcélszerűbben olyan tanfolyamszerű, továbbképző tevékenységgel történhetné, amelyben résztvesz az illető város egész érdekelt szakmunkássága, vagy legalább is a zöme, ami nem éppen lehetetlen dolog; hiszen vannak rá példák a nyolc-tíz esztendő előtti időkből.

Hogy azonban az ily továbbképző munka valóban az elérhető legnagyobb eredménnyel járjon, szüksé-

gesek hozzá bizonyos előmunkálatok, gondos körültekintés és mindenek fölött határozott, pontosan beartott részletes tanterv is. Ami ezt a tantervet illeti, a budapesti szakkulturális munka vezetősége már jóideje foglalkozik egy a vidéki városoknak szánt szakoktatási vezérfonál összeállításának a gondolatával. Ez azonban nem könnyű dolog, mert hiszen a vidéken mások az adottságok, mint a fővárosban, s nem volna célravezető, ha a budapesti tíz speciális tancsoport közül valamelyiknek az anyagát egyszerűen mintegy lemásolnók. Ezt a fővárosi tananyagot a vidék számára egyrészt sűrítienünk és összevonnunk, másrészt pedig a helyi viszonyokhoz mérten bővitenünk, szélesbitenünk kell, ha azt akarjuk, hogy az ne legyen itt-ott túlságosan elvont és egyoldalú, a kollégák csekélyke hányadát érdeklő, nyomtalanul tovaröppenő malaszt.

Ha ez a vidék szükségleteire alkalmazott egységes szakoktatási tanterv el is készül a maga idejében, még mindig fönmarad a kérdés: kik legyenek az annak alapján működő szakoktatók az egyes városokban. Mert nyilvánvaló, hogy az oktatást vezető kollégákat ott helyben kell mintegy „kitermelni”, még a „nemo propheta in patria sua” hagyományainak ellenére is. Ez bizony munkát, sok időt igénybe vevő munkát jelent, mert hiszen kellő fölkészülés, a vezérfonál megjelölte tanulmányokba való lelkiismeretes elmélyedés nélkül könnyen valamiféle „Potemkin-tanfolyam” kerekedhetné ki az ügyből. De bízunk benne — sőt tudjuk —, hogy legalább a nagyobb városainkban akadnak olyan kollégák, akik a központból kapott útmutatások nyomán készek a hétnek hat napján ernyedetlen szorgalommal tanulni, hogy a hetediken aztán taníthassanak.

Továbbképzés

Hatalmas nekifekvéssel, ernyedetlen, szívós kitartással folyik Egyesületünk szakbeli továbbképző munkája, mégpedig most már nem kevesebb, mint tíz tancsoporton, hozzávetőlegesen vagy 200 résztvevővel. Bőségesen kivetheti tehát részét szaktanulmányokból a nyomdász közösségnek majd minden munkakategóriája. Biztosra vehető ennél fogva – az itt-ott sajnos mutatkozó „vis inertiae” ellenére is –, hogy lassanként sikerül majd följebb emelnünk a nyomdász-munkásság szakbeli műveltségének általános színvonalát.

• • •

A magyar helyesírás tanítása dolgaiban követelt rendszerünket ismertettük már a mult füzetünkben, elmondva azt is, hogy ezt a tanulmányi anyagot mintegy mellékes tantárgykeppen kezeljük a szedői továbbképzésben. Valójában az első hely illetné meg, mert hiszen a korrektúrán, a különböző tárgyú kompressz szedésen keresztül lehet legbiztosabban ítéletet mondani a szedő általános műveltségéről és értelmességéről, ami pedig a nyomdász és főleg betűszedői kvalifikációnak legelső és műhatatlan föltétele. Tömeges keserű csalódásnak – mondhatnók hajótörésnek – volt már okozója az, hogy fiatalabb kollégáink egyrésze nem foglalkozik eléggé behatóan anyanyelvével és ennek, valljuk meg őszintén: meglehetősen zavaros és még mindig ingatag ortográfiájával.

Szinte szállóige már nyomdász körökben, hogy az ortográfia alapos tudása teszi a jó szedőt. Mégis, mégis: helyesírásunk nyelvtani alapon való, gyökeres tanulmányozásától kollégáink legtöbbje nagyon húzódzik. A gyakorlat emberének közismert berzenkedése ez az elméleti, elvont tárgyú, különösen pedig a deduktív rendszerű oktatás ellenében.

Sajátságos dolog, hogy bár ifjainkat az elemi- és középiskola úgyszólván tömi a magyar nyelvtani tudnivalókkal: nyomdászkorukra mindezekből nem sok marad meg a fejükben. Ez az elvontság átka.

Mint hogy a deduktív módszerrel ismertett, amúgyis túlságosan elvont tananyag – hiába, a nyelvtudomány már ilyen – nem volna elég népszerű s tanítványaink csakhamar belefáradnának a korrektúraolvasztás segedelmével való, inkább induktív módszerhez kellett folyamodnunk. Ez, hogy úgy mondjuk: szakszerűbb, kevésbé fárasztó, s – kellő számú példa és magyarázat föltételezésével – szintén elvezet a célhoz.

A magyar nyelv és helyesírás tanítását Novák László szaktanulmányi vezető vállalta magára. Alapul a Balassa-féle „Egységes helyesírás szótárát” vettük.

• • •

A „Gondolatkiadás művészei és a nyomdászat fejlődése” című megbeszélési sorozaton, a mult füzetben közölt tanítási menet folytatásaképpen bemutatunk vagy 40 Korvina-hasonmást, érzékelte ezáltal is a humanisztikus idők szellemét, majd rátértünk Gutenberg János és közvetlen utódai művészetének ismertetésére, bőséges példával s adalékkal téve érthetővé a könyvnyomtatás kezdeti és legművészibb korszakának magasvonalúságát. Utána a reformációs idők legnagyobb tipográfusainak életéről s munkásságáról beszélgettünk. Mellesleg szó esett a reneszansz festészetéről is műparáról is.

Karácsony óta mind többen foglalkozunk a magyar nyelv és magyar írás történetével, mint aminek ismerete igen hasznos a mi mostani magyar helyesírásunk elveinek és kialakulásának gyökerében való, alapos megértéséhez is.

A legrégibb írott nyelvmemlékek érdekeségeinek áttekintése után a magyar nyelvű régi könyvek ortográfiáját vettük sorra. Heyden Sebald 1527-ben megjelent négy nyelvű iskolakönyvében például ilyen mondatot találunk: „Myth ezeketh nekem kywanoknak mongyak: Ezeketh enys neked kywanom.” Komjáti Benedek 1533. évben Krakkóban nyomtatott könyvének alcíme: „Az zenth Paal leueley magyar nyeluen.” Első oldalának fejezetcíme: „Az Roma varosa belieknek yrth zent Pal Leuelnek rewyden valo Magyarlag aes értelme.” (Sajtóhibáink egyik östét láttuk irta „Magyarsága és” helyén, valamint egy kis ortográfiát következőellen-séget is: „Paal” és „Pal.”) Gálszécsi István ugyancsak a krakkai Vietorisz által 1536-ban nyomtatott énekes könyvének végső sorai ilyen ortográfiájúak: „Ez lewel keolth galzecz fcholaban zenth Ambros napyan az my ewdweozyte wrunk lefus Chriftufnak zewletifinek wtana ezer eotzaz harminc hat eztendeoben.”

A most említett három könyv három szerzőnek a munkája, de mind a három egyazon nyomdában nyomtatódott. S mégis: micsoda helyesírási különbségeket találunk bennük: az „ö” betűt például majd „ew”-nek, majd meg „eo”-nak szedték; a „v” egyik helyt „u”-nak, másutt „w”-nek nyomtatódott. A „c” hangot „z” nélkül irták, ami lengyeles hatás, éppen úgy mint az is, hogy a magyar „é” hang jelölésére farkacskáva

ellátott „e” betűt használtak (ami azonban a lengyelben orrhang jelölésére szolgált).

Hemzseg a lengyel ékezet Erdősi Sylvester János Sárovarott nyomtatott „Uj testamentum”-ában, de ugyanitt megjelenik már az olyan „ö” és „ü” betű is, amelynél az „o”, illetőleg „u” betű tetejébe rakott pirinyó „e” betűcskét látunk a jóval később használt pontok helyett.

Károlyi Gáspár 1590-i bibliafordításában a Zakariás prófétáról szóló fejezet így kezdődik: „Az Babylóniából való Babaduláfnac vtánna, emlekezteti az Prophéta az Sidókat arról, miért fanyargatta volt meg Iften az ő Attyokat olyan keferuelen.” Nevezetes ez a pompás tipográfiával készült könyv azért is, mert megvan már benne a hosszú „ó” és „ő”) és csupán időmérték dolgában különböző magánhangzók megkülönböztetésének az elve. Ekkoriban született meg a „hosszú ortográfia” tipográfiánkban, ami főleg, sőt egy kicsinyt szerencsétlen dolog is volt.

• • •

A betűszedés alapvető, középfokú és magasabb fokú ismeretanyagával foglalkozó három tancsoporton (szakoktatók ezeken: Horváth Ferenc, Spitz Adolf és Kun Mihály) több mint hetven fiatal kollégánk kezében járja boszorkánytáncát a ceruza. Tipográfiai gyorsvázlatok készülnek itt a szakoktatók által megadott feladatok alapján, s közben-közben folyik az otthon kidolgozott nyomtatványtervezetek bírálata és megbeszélése, az esztétikai szempontok meghányásvetése s a kivitelt illetően a technikai lehetőségek mérlegelése. A földványok nem csupán tancsoportonként, hanem olykor egyénenként is változók.

A három betűszedői – más meghatározással: tipográfiai vázlatkészítő – tancsoportnak munkamenetét ismertettük már a mult füzetünkben. Itt most csak annak a hangsúlyozását látjuk szükségesnek, hogy mind a három tancsoportnak közös irányító elve: a betű kultusza.

Mert hiába: tipográfiában a betű a fő-fő hatóeszköz. Így volt ez századokon át, s így van ez most is, azzal a különbséggel, hogy bár a mai idők nyomdászában mérhetetlenül több öntőcsínálta betűfűtés áll rendelkezésre, mint a régmúlt tipográfusainak: nem elégszik meg a maga szűkösnek és merevnek vélt készletével és furfangos módon – léniákból, apró geometriai elemekből meg miegymásból való összeszedés útján, esetleg az ólom- vagy linoleummetszés segélyülhívásával – olyan reklámos sorocsc-

kát teremt elő magának, aminőre elképzelése keretében ép szüksége van. A nyomtatvány ornamentális súlypontját akcidentszedőink rendszerint e betűkre helyezik.

Mostani szedésmellékleteinken is bőven találhatunk erre példát. A betű egyszersmind mint dísz is szerepel: a Tatai-féle cégkártyán (38. old.), ahol a nevet kétféle tónusú betűöntői alpból kombinálta össze a tervezője; az Alunid-félén (40. old.), nyolcadpetit vonalakból szedve össze a „sláger”; a Bauer-féle körlevélén (41. old.), amelynek igen érdekesek a vasos gömbölyű pontokkal fölhermafroditázott keskeny gót típusai; a 44. oldal teljesen újszerű és kitűnően összeszedett „Óratok” sora; az ugyanennek az oldalnak alsó cégkártyáján látható iniciálás P a maga társbetűivel.

Betűinkkel természetesen alkalmazkodunk kell a nyomtatvány szelleméhez, szövegéhez is. A 37. oldal csipkeáruházi körlevéléhez izléstelen dolog volna például valami kövér lapidáris (hajmeresztően stílusellenes nyomdai mesterszóval: „groteszk”) betűtípust vennünk. A „Hullám-Gözműs” cégkártyáján (43. old.) pedig egészen helyén való a hullámosra görbített sor; egyebütt talán fölöslegesnek találnók a sorok hajlítgatását.

Hatást fokozó műtyúrke meg egyéb dísz is akad nyomdáinkban; esetleg össze is szedhetünk ilyesmit léniákból meg mértani elemekből. Példa rája a 37. oldal csipkedíszé. a 40. oldal sematikus bútorábrázolása, a 43. oldal monoklis legénye és a 44. oldal épületsémája.

Az ólommetező gyakorlatokat Dukai Károly mester vezeti. Ennek a technikának a praktikusságáról fölösleges sokat beszélni; bizonyítja azt az eljárás nagy népszerűsége és elterjedettsége. De bizonyítja a Grafikai Szemle füzeteként változó borítékai és mellékletei is. Mostani füzetünk fedőcímen például döntő jelentősége van az ólommetzésnek; az egész tervezet úgyszólván erre van alapítva. De érdekes gyakorlati próbálkozásokat látunk a boríték 3. és 4. oldalán is. Melléklet-ívünkön pedig ólommetset a szabómesteri körlevelet élénkítő olló (38. oldal), a 41. oldal cipő-kliséje, a 44. oldal órásvignettája és alantabb levő nagy iniciáléja, no meg több más olyan vésett-vágott dolog, amely gyorsan, minden egyéb üzembe küldözgetés és esetleg többnapos várakozás nélkül elkészíthető a nyomdák jórészeiben. Ahol híjával vannak a stereotípiái berendezkedésnek, ott is készíthetők lehet tartani egypár a keres-

kedelemben kapható cicerós ólomlemez. Kvartnál nagyobb metszeteket linoleumba szoktunk vágni. Aki az ólomvéséshez ért, annak a linó-metszés gyerekjáték.

Gépmesteri továbbképzőnk tanítási terve három fejezetre oszlik. Az első az alapvető ismereteket foglalja magában, a másodiknak az egyengetés és illusztráció-nyomatás a gerince, a harmadik pedig a színekkel és tarka festékekkel való munkálkodás elméletét – és lehetőséghez képest a gyakorlatát is – öleli föl. Az első fejezetbeli tudnivalók tanításával Heller Mór, a második fejezetbeliekével Hörnyék Kálmán, a szintanról stb. szülő ismeretek tanításával Bauer Henrik bízott meg, elvül tűzetvén ki, hogy a második, illetve harmadik helyen említett ismeretanyagok hallgatására csak olyanok bocsátandók, akik az előbbent is végigtanulták.

Az ősszel, Heller szakoktatóval megindult első gépmesteri tancsoporton azonban sok – 60-nál is több – volt a jelentkező. Ennyi emberrel nem lehet sikeres munkát végezni. A jelentkezők felét átutaltuk tehát Heller kollégánk január elejétől megismétlődött újabb kurzusára. Így tehát január elejétől fogva két egymással párhuzamos gépmesteri kurzusunk van: szerdai napokon a Heller szakoktatónk megismételt turnusa 30 új hallgatóval, s Hörnyék Kálmáné – minden csütörtökön – a Heller-kurzust már végzett tancsoporttal.

A Heller-csoport tantervét ismertettük már a Grafikai Szemle múlt füzeteiben; a Hörnyék-csoport oktatási anyaga főleg az egyengetés technikájának begyakorlásából áll. Tanterv a következő: 1. Előgyengetések: a) a klisék egalizálása; b) fazettálása; c) a nyomóhenger borítása. – 2. Kivágások készítése: a) kézzel; b) mechanikailag. – 3. Egyengetések: a) síma formák; b) táblázatok; c) lemezek; d) illusztrált formák; e) autotip formák; f) színes autotip formák. – 4. A festékek felhasználása. – 5. A továbbnyomatás.

Az öntők szakbeli továbbképző kurzusa – Schreiber Ede vezetésével – nagy érdeklődéssel folyik. E kurzus több ágazatú.

A stereotípiái lemezek nyomtatás előtti egyengetéséről, amely a gépmester munkaköre, adtunk ismertetőt. A galvanoplasztikai fürdő összetételéről és a galvanóklisék készítéséről, a stereotípiái lemezek galvanizálásáról Kulcsár Imre tartott szemléltető előadást. A galvanizálás lényege, hogy fémsóknak vizes oldatán elektromos

áramot vezetünk át, amikor az anódról és a vízben oldott fémsókból kiváló fém a katódon elhelyezett stereotípiái lemezre egyenletesen és a képnek teljesen hű mását megőrizve lerakódik. A fémréteg aztán nem engedi, hogy nyomtatáskor a stereotípiái lemezek hamar elnyomódjanak. A nagy művészettel készült fametszetek és autotípiái klisék kímélése szempontjából viaszlenyomat útján készítik a galvanókliséket. A betűmatrica galvanizálás útján való előállításáról Kál Lajos adott értékes felvilágosítást. A stereotípiái megbeszélések után, a Világosság-nyomda igazgatóságának szíves engedelmével, gyakorlatilag is volt alkalmunk a továbbképző kurzusnak a stereotípálás munkamenetében résztvenni.

Az Első Magyar Betűöntő Rt. igazgatóságának előzékenysége folytán a betűöntés gyakorlati bemutatása is lehetővé vált. Thalwieser Antal művezető tartott értékes előadást a betűöntés technikájáról, a jó betűanyagáról, a helyes gázkezelésről és az ólom hőfokáról, valamint a betűöntőgép mechanizmusáról. Hangsúlyozta az ügynevezett „minőségi” munka lehetőségét és fontosságát a betűöntésben. A gyakorlati bemutatásnál Foucher-típusú betűöntőgépek voltak üzemben. A betűöntés gyakorlati része még folyik.

Van az öntői továbbképzés keretében egy Monotype-öntői kurzus is. Ennek Schumi Antal a szakoktatója.

A Monotype öntőgépe négy főrészből áll: a 225 matricát magába foglaló matricaszekrényből, a betűmaggal ellátott öntőformából, a betűfémek az öntőformába továbbító szivattyúból és a betűk, valamint a szóközlők pontos vastagságát szabályozó, öt éket magába foglaló ékrendszerből. Az összes további rész csak kísérője az említett négynek és feladatuk, hogy öntés előtt a kívánt betű matricája kerüljön az öntőforma nyílása fölé, továbbá, hogy a mag úgy állítódjék, hogy a betű a megfelelő vastagságát megkapja és az öntött betű az öntőformából a sorcsatornába, onnan pedig a hajóra továbbíttassék. A nyolc excenter-pár két tengelyen egymással szemben nyert elhelyezést. A tengelyek külső végére egy-egy fogaskerék van felerősítve és közbikiktatott fogaskerékkel vannak összekapcsolva. Minden excenter-pár alpműködését a görgőkkel ellátott karokkal átviszi a gép egyes szerkezeteire. Működési hatásuk határozott, amit biztosít az excenter-homologatával szemben levő megfelelő dobborulat. Könnyebb megkülönböztetésük céljából betűkkel is vannak jelezve. Úgy mint:

A csészár.

A a betűtovábbító, B a szivattyú, C a töltő-ékek, D a hid, E az ollók, F a papiistorony, G a magrúd, H a betűkitoló; a kilencedik, az I-vel jelzett, a záróék. A betűtovábbító a karral egy rúd által csappal van összekötve. Az öntőforma felőli oldalán ablakszerűen át van lyukasztva, hogy a benyomódó betűt fölvehesse és a sorcsatornába átengedhesse. A betű eldülését részben a támasztó rúg, részben a szorító villa akadályozza. A továbbitó célja, hogy a betűt az öntőformából a sorcsatornába továbbítsa és hogy ennek a célnak meg is felelhessen: a szerkezetet be kell állítani, ami az előadások keretében ismertetve is lett.

Haláltánc

A sors kezében való egyenlőség érzetének, a múlandóság fölötti csöndes filozofálásnak ősrégi és érdekes emléke az a témakör, amelyet „haláltánc” néven ismer a műtörténelem, s amely a régi idők tipográfiai művészetének is jócskán adott munkát.

A haláltánc valamikor csakugyan „tánc” volt a szó szoros értelmében. Katakombák mélyén, elhagyatott puszta helyeken lejtették az őskeresztények. Megdöbbenően szimboliztikus volt ez a tánc; szimboliztikus és forradalmi is egyszerre. Benne volt a proletári dac és vigasztalódás, amikor odavágta a kevélyeknek, gazdagoknak és hatalmasoknak: bármennyire fennen hordjákat is a homlokotokat, bármily mohón szürcsölittek is az élet kétes értékű édességeit: a Halál épügy véget vet a ti uraskodástoknak, mint a mi szegénységünknek. Csupaszon jöttetek a világra, s meztelenül, a szegények sanyargatásának büntudatával, porig alázva álltok majd az Örök Bíró elé...

Az Egyház győzött. Hatalommá lett, nagy, a mai időkben elképzelhetetlenül nagy hatalommá. A hatalmasok pedig nem szeretik, ha a múlandóságra emlékeztetik őket. A haláltánc szokásának el kellett tűnnie.

1347 körül – Nagy Lajos királyunk uralkodása idején – rettenetes járvány söpört végig Európa országait. A fekete halálnak nevezett bubópestis elszabadult ázsiai rejtékhelyeiről, s továbbszálgalva Nyugat felé: több mint negyedrészt ragadta el konti-

A bíboros-érsek.

nensünk akkori lakosságának. A közel harminc milliányi halott, a lélekharang folytonos csengése-bongása, a halál dermesztő lehellete kunyhókban és palotákban egyaránt: rémületbe ejtette az embereket. Egyszeriben újra kegyesekké és bölcselkedőkké lettek. A templomokban, majd pedig világi helyeken is, divatba jöttek az úgynevezett „moralitások”, a középkor drámái, amelyeknek fő-fő témája a halál mindenhatósága volt: „a halál ellen nincs orvosság”, „a halálban mindannyian egyenlőek vagyunk”...

E primitív színi játékok után csakhamar megjelent a haláltánc témája a képzőművészetekben is. A festőművészek templomok-

Az öreg ember.

A lovag.

A szántóvető.

A reneszanszkor egyik legnagyobb mesterének, az utólrétegetlen könyvművészek, az ifjabb Holbein Hansnak haláltáncos sorozatából valók az itt bemutatott fametszetes képsékek. A pompás invenció és remek technika csodálata mellett a metszeteken keresztül belezúgunk a nagy művész lelkébe is. Mennyi kíméletlenséggel bánt el a Halál például a hatalmasokkal és gazdagokkal, s minő gyöngédség érzik ki alsó baloldali kis képünkben, amelyen a szegény aggyastyánt támogatja vig zeneszóval a sírgödör felé.

Az apát.

nak és temetői kápolnáknak freskóin hirdették a mulandóság szépségeit és borzalmaikat, a grafika művészei pedig fametszetekkel, később pedig itt-ott rézmetszetekkel jelenítették meg azokat. Így például Guyot Marchand 1485-ben Párizsban adott ki egy fametszetsorozatot, amelyben a halál – a pápától a lenézett és agyonzsarolt, földet túró parasztig – mindenkit magával ragad.

Oldalainkon elszórvátiz haláltáncos képet talál az olvasó. Csinálójuk a tizenhatodik századnak Dürer mellett legnagyobb grafikus művésze, az ifjabbik Holbein volt.

Ez az ifjabbik Holbein Hans a svájci Baselben született 1497-ben. Művészetének

alapjai már a szülői házban rakódtak le. 1516 körül címlapot rajzolt Morus Tamás „Utopia” című világhírű művéhez, mely a baseli Frobenius-nyomdában jelent meg. A tragikus végű Morus Tamással való ismeretségének köszönhetette aztán Holbein, hogy Angliába hívták, s ott csakhamar a legfőlkapottabb arcképfestővé lett. Élte javarészt ettől fogva Angliában töltötte, de közben közben egy pár esztendőn át odahaza, Baselen is dolgoztatott, mégpedig főképpen a grafikai munkáin. Nagyszerű betűrajzokat s ezenfölül több mint 300 fametszésre szánt rajtot készített, köztük keretdíszeket, címlapokat, nyomdajegyeket is.

Legnevezetesebb munkái azonban, amelyek az első helyet biztosítják neki a fametsző-művészet történetében, a maga bibliai és haláltáncos képecskéi. Csupa apró képnek a sorozata. Még a legnagyobbak közöttük a bibliai képek. Ez a sorozat 90 darab, egyenként $8\frac{1}{2} \times 6$ cm-es lapocskából áll. Legkisebbek a „Táncos alfabéta” képecskéi, amelyek tulajdonképpen iniciálé-sorozatot képeznek. Mindenik betű 24 négyzetmilli méter nagyságú ezen a sorozaton; s e pirinyó területeken mutatja meg a nagy művész, hogy miképpen bánik el Halál öfelsége minden rendű és minden korú emberekkel. Olyan finomak ezek a képek, oly tiszta és gyöngéd vonalúak, hogy éppen ezért a régiebb műtörténészek egyike-másika domborúképű fémvészeteknek gondolta a nyomtatatóformájukat, pedig kettejükön rajta van a formametsző Lützelburger mesterjegye.

A bíró.

Holbeinnek „Haláltánc” című fametszetsorozata, amelyből mi most tíz képecskét mutatunk be, még ennél is művészebb és nevezetesebb. A különböző kiadások szerint 41–53 képecske van benne. A képecské akkorák, mint amekkoráknak itt látjuk.

Holbein e munkáján máig is csodálják a gondolatok mélységét és a kivitel erőteljességét. A hatást általában a legegyszerűbb eszközökkel érte el rajta a művész; a fametsző pedig a képecské minden finomsága mellett is könnyen dolgozhatott rajtuk, mert Holbein értette a módját, hogy a fametszőnek mintegy a keze alá dolgozzék. Keresztben futó rovátkolást például nem

Az orvos.

A gazdag ember.

Öreg asszony.

Az ifjú Holbein Hans 1497-ben született Augsburgban. 1515-től fogva Baselen élt, 1526–28-ban, majd pedig 1532-től 1543-ban történt haláláig Londonban dolgoztatott. Mint festő is a legnagyobb tehetségek közé tartozott, különben is VIII. Henrik angol királynak udvari festője volt. Néhány arcképe féltett gyöngye a külföld legkiválóbb műzeumainak. Hírét-nevét azonban legelsősorban a nagyszerű fametszeteivel alapozta meg, amelyek közül a haláltánc-sorozat sok ezer példányban terjedt el mindenfelé.

találunk a haláltáncos rajzain, mert hisz az ilyesmi – ily apró formátumon – nagyon megnehezítette volna a fametsző munkáját. A körvonalak majd vékonyabbak, majd megvastagabbak, de sohasem zökkenős, a nyugodt hatást megbontó átmenetekkel.

A Holbein-féle fametszetek pontossága és végtelen finomsága arra a föltevésre vezette a műtörténészek egy részét, hogy e művek metszőjét magának Holbeinnek a személyében kell keresni. Annyi bizonyos, hogy Holbein – csakúgy mint Dürer – mestere volt a fametszésnek és a könyvnyomtatói technika minden legaprólékosabb fogásának is, s az is valószínű, hogy egy-egy képének legkényesebb részeit ő maga metszette fába. De viszont az is bizonyos, hogy a formametszők számára is juttatott a művein bőven munkát, különösen amikor pontosan követhető részletek hosszadalmas és unalmas metszegetéséről volt szó. Abban az időben, az úgynevezett faksimilis fametszésnek a virágása idején, a fametsző még amúgy sem igen tekintette magát önálló művészembernek. Hiszen a tulajdonképpeni főadata is az volt, hogy lehetőleg hajszányi pontossággal adja vissza a művész rajzának minden vonalkáját. Minél kevésbé törekedett önállóságra, vagyis mentől szolgaisabbban dolgozott: annál jobb fametszőnek tartották. A baseli Lützelburger Hans fő-fő erényét a pontos utánzás képessége tette.

A 16. századbeli fametszői technika különben igen egyszerű volt. Hosszában fűrészelt s aztán jól lecsiszolt körtefába vágták a rajzot. A rendkívül finom rostozatú, tehát keresztben is fűrészeltetű puszpángot akkoriban Európában még nemigen ismerték. A metsző eszköz Lützelburger korában kisebbfajta, nagyon éles tollkés volt, amit a fametsző olyanformán tartott a kezében, mint ahogyan mi tartjuk a tollat. Csodálatos, hogy e primitív eszközzel minő remekeket tudtak előállítani a régi fametszők!

A haláltánc-költészet magyar íróink közül megihlette Batizi Andrást, majd meg a nagy kolozsvári könyvnyomtatót, Heltai Gáspárt is. Grafikus formában Wagner Bálint brassai tipográfus – Honter János utóda – adott ki haláltánc-sorozatot „Imagines mortis” címen 1557-ben. E ritka könyvecskében a szövegbe belenyomtatott tizenhat fametszet mutatja, hogy miképpen bánik el a halál a különböző állású emberekkel: pápával, fejedelemmel, paraszttal, satöbbivel. Ezeket az illusztrációkat valami kezdő fametsző készítette Holbein haláltáncos sorozata után, mégpedig az eredetiekhez képest megfordítva, vagyis a legyszerűbb átmásolással.

A papiros ára a kalkulációban

„Papiros a kalkulációban” cím alatt megjelent papirosismereti közleményeink még egy fontos szempontból kiegészítésre szorulnak. Eddig részletesen osztályoztuk a papirosgyártmányokat, ismertettük az egyes papirosfajták jellemző tulajdonságait, most pedig rátérünk arra, hogy a különböző papirosoknak felsorolt tulajdonságai és a gyártási tényezők miképpen befolyásolják a papiros árát, melyek a legfontosabb szállítási feltételek és végül hogyan állítja be a nyomdász a kalkulációba a papiros árát.

Ha a papiros beszerzési áráról beszélünk, ezt nem intézhetjük el egyszerűen csak azzal, hogy az árakat árjegyzékszerűen közöljük. Árakkal a papirosnagykereskedők és gyárak az érdekelteknek mindig készséggel rendelkezésükre állanak. Mi az árak kérdését is instruktív szempontokból tárgyaljuk, mert hiszen a papirospiacon az árak gyakran az egyik napról a másikra változók. Sajnos, különösen az utóbbi időben láttuk, milyen rendkívüli mértékben drágult a papiros az állítólagos cellulóza-hiány és a tényleges papiros-fázisadó következtében. Ép ezért nem az árak közlésére helyezzük a fősúlyt, hanem inkább azt az állandó, mindenkor fennálló viszonyt mutatjuk ki, mely a papiros tulajdonsága, előállítási módja és az ára között fennáll.

A papiros árát ilyen szempontból tárgyalva, azt hisszük, nem szorul különösebb magyarázatra, hogy a papirosgyártásnál főhasznált nyersanyag sorban a legelső áralakító tényező. Minél több faköszőrületet tartalmaz valamely papiros: annál olcsóbb. A famentes papiros, mely tudvalevően tiszta cellulózából készül, drágább, mint a fél-famentes papiros. A rongyanyaggal kevert famentes drágább, mint a famentes papiros enélkül. Töltőanyaggal nehezített papiros olcsóbb, mint a töltőanyag nélküli.

Az enyvezés foka ($\frac{1}{1}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ enyvezés) szintén kihat a papiros árára. A nyomtatópapirosok gyengébb enyvezettségű olcsóbb, mint a teljes enyvezést kívánó írópapirosoké. Van még különbség az anyagában enyvezett és a külön fölületi enyvezéssel készült papiros ára között is, amennyiben az utóbbi természetesen drágább.

Sőt a színes papiros is drágább, mint a fehér; először a festékanyag miatt, másrészt pedig, mert a hatalmas papirosgyártó gépet – akárcsak a nyomdai gépet színes nyomtatáskor – mosni kell.

A papirosgyártó gépből kikerülő papiros lehet érdes vagy gépsima fölületű. Ha a papiros fölületének kidolgozásához más gépet is használnak, ez szintén ártóbbetlet jelent. A papiros külön simítása (szatinálása), vászonpréselése drágítja a papirost. Különösen drágák a külön krétafölülettel ellátott krom- és műnyomópapirosok is. A saját kívánságra készült külön vízjelzésű papiros is drágább.

A papirosgyártó gépen a kész papiros hengerre tekercselődik. A hengerpapiros olcsóbb, mint az alakra vágott papiros, mivel az utóbbinak még a papirosvágó gépen is át kell szaladnia.

A papiros súlya is befolyással van az árra. Például fölhozzuk, hogy az író- s nyomtatópapirosoknál általában az 56–150 gramm-súlyú papirosokat normális súlyú papirosoknak tekinthetjük. Normális súlyban legolcsóbb a papiros. Ha ennél könnyebb vagy nehezebb gramm-súlyú papirosról van szó, ez esetben körülbelül 5% felárat számítanak föl.

A papiros súlya mellett a papiros mennyisége is árbefolyásoló hatású. A papiros csomagolása legtöbbször 250, néha pedig 500 ívenként történik. A papirosnagykereskedő az árjegyzéki árakból a nyomdásznak bizonyos százalékos engedményt nyújt, mely csomagon aluli mennyiségnél kisebb, csomagon felülénél nagyobb, rendszerint előbbinek kétszerese szokott lenni.

Tájékoztatásul a legfontosabb papirosokról itt közöljük a budapesti papirosnagykereskedők legújabb árait, melyek 1937. évi december hó 20-án léptek érvénybe és 100 kilogrammonként, pengőben értendők:

Műnyomó famentes fehér.....	214
Műnyomó félfamentes fehér.....	195 50
Kromópapiros fehér.....	195 50
Kromópapiros chamois.....	207
Műnyomókarton fehér.....	214
Bankposta vízjel nélkül.....	178
Ugyanez vászonpréselt.....	185
„Papyrus” bankposta.....	196 50
Finom bankposta vízjellel.....	202 50
Olcsóbb bankposta.....	161 50
„B. M.” finom bankposta.....	193
Original Eagle Paper bankposta.....	196 50
Olcsóbb vízjeles bankposta.....	167 50
Rajzpapiros famentes.....	146
Rajzpapiros félfamentes.....	137
Üzleti könyvpapiros famentes.....	147 50
Üzleti könyvpapiros famentes finom.....	171
Merített utánzat.....	174 50
Flórposta fam. fehér 40 gramm-súlyú ..	174 50
Flórposta fam. színes 40 gramm-súlyú ..	186
Flórposta fam. fehér 30 gramm-súlyú ..	242
Flórposta félfam. fehér 40 gramm-súlyú	159
Famentes íródei simított.....	138
Famentes 34/42 cm 8 kg és 63/95 cm	
30, 32, 90, 100 kg.....	143 50

Okmányfogalmi	138'—
Famentes írógéppapíros	145'—
Famentes írógéppapíros 34/42 cm, 7 kg	158'—
Famentes nemes offset	145'50
Famentes regénynyomó és offset	138'—
Félfamentes íródei simított	121'—
Falragaszpapíros fehér, egyoldalt sim.	138'—
Ugyanez eredeti halleini	150'—
Illusztrációs papíros famentes fehér ..	145'50
Ugyanez színes	157'—
Félfamentes regénynyomó	121'—
Illusztrációs papíros félfamentes	133'50
Sokszorosítópapíros famentes	156'—
Ugyanez félfamentes	132'50
Finom nyomópapír	106'—
Fogalmazó-papíros	109'50
Fogalmazó-papíros 50 grammú	111'50
Simított nyomó 50 grammól	87'50
Simítatlan nyomó 50 grammól	79'—
Színes fedőpapíros, egyszínű	114'—
Külrőpapíros famentes	163'—
Ugyanez félfamentes	147'50
Színes nyomó simítatlan 50 grammól ..	
felfelé	97'50
Színes falragasz 24 kg-os simított	123'—
Ugyanez simítatlan	111'50
Offsekkarton ragasztott fehér	193'—
Mélynyomó-karton ragasztott	197'50
Névjegykarton társparansz ragasz- tott, fehér vagy sárgás	215'—
Famentes Bristol-karton ragaszt., fehér ..	182'50
Ugyanez színes	201'—
Famentes levelezőlap-, írógép- és simi- tatlan gépkarton	144'—
Színes levelezőlap-karton	97'50
Levelezőlap-karton könnyebb súlyban ..	100'—

Papírosárusükségletét a nyomdász rendszerint a nagykereskedők raktáraiból szerzi. Nagyobb papírosmennyiség és a szokásos raktári árutól eltérő kívánságok eseteiben a papírost a gyárban rendelik meg. A legkisebb mennyiség, melyet a gyár megrendelésre előállít: 1000 kilogramm.

A papírosgyárban való rendelés a nyomdász számára bizonyos előnyökkel és esetleges hátrányokkal jár, melyekre ügyelni kell. Előnye, hogy a papíros tetszés szerinti anyagösszetételben, enyvezéssel, fölületi kidolgozással, színezéssel kapható. Továbbá előny, hogy nemcsak a nyomtatványmegrendelő kívánságainak tehetünk eleget, hanem az esetleges nyomtatástechnikai követelményeknek is megfelelően készíthetjük el a papírost. Rendelhetünk például olyan ívméretű papírost, melyből a nyomtatványok alakja a legelőnyösebben hozható ki és a rendelkezésre álló nyomtatógép nagyságához is a legalkalmasabb. A külön gyártásnál árendedményt is adnak.

Hátránya a külön előállításnak először is a hosszabb szállítási határidő. További hátrányokat képeznek a szállítási feltételek előírásai. A MOSz. 19. számú szabvány, mely a papíros szállítására és átvételére vonatkozik, meghatározza a megrendelt és a szállított papíros mennyisége, négyzet-

métersúlya és a mérete között megengedett eltéréseket stb. A szabvány szerint a szállított mennyiség megengedett ingadozása 1000–2000 kilogrammig bezáróan a rendelt mennyiségen alul vagy fölül 15%, 2000–5000 kilogrammig 10%, 5000 kilogrammon fölül 5%. A négyzetmétersúly megengedett eltérése 50 grammnál (bezárólag) kisebb négyzetmétersúlyú papírosnál ívenként mérve 6%, eredeti csomagban mérve 3%, 51–120 grammúlynál ívenként mérve 4%, eredeti csomagban mérve 2,5%, 121–180 grammúlynál ívenként mérve 5,5%, csomagban 4%, műnyomó- és kromópapírosnál ívenként mérve 6%. Az alakzat megengedett eltérése a derékszögtől legfeljebb 3 milliméter lehet 100 centiméterenként. Utánvágott ívek méretének megengedett eltérése mindkétirányban legfeljebb 1,5 mm.

Főntebb vázoltuk a papíros beszerzési árára kiható szempontokat. Most rátérünk arra, hogyan és miképpen számítja föl a nyomdász a nyomtatványhoz szükséges papíros árát. Ismételjük azt a megállapítást, hogy a nyomtatvány elkészítésekor a bérek után – de gyakran a bérek előtt – a papíros jelenti a legnagyobb költségtényezőt. Tehát a papíros a kalkuláció egyik legfontosabb tétele. A nyomdai kalkulációs rendszerekben az a gyakorlat alakult ki, hogy a papírost, vagyis az anyagköltséget nem állítják be a szokásos önköltségszámításba és így tehát nem terhelik meg a nyomdai üzem és adminisztráció magas rezsijével, nehogy a nyomtatványt megdrágítsák, hanem a papírosköltségeket különválasztják a többi kalkulációs tételtől. Ezt különben szemléltetően mutatja a Grafikai Szemle 1937. évi I. számú füzetében megjelent kalkulációs formuláré példája, amelyből kitűnik, hogy a papírost a kalkuláció egyéb tételeitől különválasztottuk.

E sorok keretében most nem foglalkozhatunk a nyomtatványokhoz szükséges papírosmennyiségek kiszámításának leírásával – erről más alkalommal még szó lesz –, most csak annyit, hogy a nyomdász a szükségelt papíros beszerzési árához egy bizonyos százalékot hozzászámít, hogy üzleti kárpótlást nyerjen a papíros beszerzésével, kezelésével és raktározásával járó költségektől. Ezt a hasznát a nyomdász azzal emelheti, hogy egyszerre nagyobb mennyiséget rendel a gyárból vagy a papíros-nagykereskedőtől.

A gyakorlatban sokszor előfordul, hogy a kiadóvállalatok és más megrendelők a nyomdásznak a papíros közvetítése révén elérhető keresetét azzal rövidítik, hogy

maguk szerzik be közvetlenül a papírost és ők bocsátják azt a nyomdász rendelkezésére. Hogy ez a gyakorlat milyen méretű, arról tájékoztatást nyújt a legutóbbi statisztika, mely szerint a magyar nyomdaipar évi termelési összértéke 46'6 millió pengő volt, mely összeggel szemben a földolgozott papíros értéke 47'5 pengőt tett ki. Ebből nyilvánvaló, hogy a nyomdák sokszor csak bémunkát szállítanak.

A legutóbbi érvényben volt nyomtatvány-tarifa, mely a papíros üzleti pótlékát is megszabta – mégpedig természetesen degresszív értelemben, vagyis olyképp, hogy minél magasabb összegről van szó, annál kisebb százalékos kulcs alkalmazandó –, az üzleti pótlék fölszámítását akkor is előírta, ha a papírost nem a nyomda, hanem a megrendelő adja, ami különben már azért is indokolt, mert hisz a nyomdának még így is átvennie, raktározni és kezelnie kell a papírost. Mérsékeltabb üzleti pótlék fölszámítása tehát itt is helyénvaló.

Midőn befejezésül megjegyezzük, hogy a papírossal, mint általában a kalkuláció eddig már ismertetett tételeivel alkalomadtán még majd ismételtlen foglalkozunk, bejelenteni kívánjuk: ezután az eddigi ismeretese, a külön-külön tárgyalt kalkulációs tételek összefoglalása következik. Erre legalkalmasabbnak mutatkoznak a gyakorlati életből vett kalkulációs példák, melyeknek közlését már a legközelebbi jövőben kezdjük meg.

Székely Artúr II.

Az írásjelek helyes alkalmazása

Mindennapi munkánk közben gyakorta tapasztalhatjuk, hogy az írásjelek alkalmazása körül sokszor egyes írók is zavart keltenek. Helytelenül teszik fel például a vesszőt, vagy nem is teszik föl oda, ahová kellene. Ezen a bajon a szedőnek kell szedés közben segítenie, vagy a korrektornak, ha a szedő nem akart eltérni a kéziratától még egy vesszőnyire sem.

A zárójelek, minuszok és idézőjelek sorrendje sem mindig és mindenütt kifogástalan, ha mellettük más írásjelek is állanak, például pont, vessző, felkiáltó- vagy kérdőjel. Ezek sorrendi fölcserélése vagy helytelen alkalmazása igen sokszor ad alkalmat vitára magunk között is.

Lássunk néhány példát: „Darányi Kálmán, Magyarország miniszterelnöke, ma érkezett

vissza Budapestre. "A „miniszterelnöke" szó után fölösleges a vessző. Ez német szokás. A magyar helyesírás nem tekinti közbevetett mondatnak; mintha csak ezt írják: Magyarország miniszterelnöke ma érkezett vissza.

Megbízható forrásból szerzett értesülésünk szerint, a kormány elhatározta... „Szerint" után helytelen a vesszőnek fölvetése. Gyakran találkozunk ezzel a hibával, ami abból ered, hogy közbevetett szavak vagy mondatrészek elé és után a vesszőt – helyesen – odaírják. Pl: A kormány, megbízható forrásból szerzett értesülésünk szerint, elhatározta... Itt mind a két helyen kell vessző, mert közbevetés. Akár mínuszt is tehetnénk a vessző helyére. Mint a következő esetben: Az elszánt ember – nem törődve a következményekkel – tűzbe dobta az aktákat.

Sokszor a mínuszok elé vesszőt is szednek, illetve írnak. Ez helytelen. Közbevetés esetén elegendő, ha vagy vesszők vagy mínuszok közé tesszük a közbevetést. Gyakran előfordul, hogy a mínusz után vesszőt tesznek. Ez akkor helyes, ha a közbevetés nélkül is vesszőt kellene tenni az illető szóhoz. Pl: Akármít is kezdek – mondta szomorúan –, semmi sem sikerül nekem. (Akármít is kezdek, semmi sem sikerül nekem.) Amiként a zárójel elé nem tesszük vesszőt, úgy nem szabad közbevetésnél a mínusz elé sem tenni. Pl: Akármít is kezdek (monda szomorúan), semmi sem sikerül nekem. A közbevetett mondatrészt vagy mondatot tekintjük tehát egyszerűen úgy, mintha az zárójel közötti megjegyzés lenne; így megállítjuk, hogy hová nem szabad vesszőt tenni.

Éppen mi nyomdászok szoktattuk hozzá – ezzel bátran eldicsekedhetünk – regényíróink nagy részét ahhoz, hogy párbeszédek leírásánál ne tegyenek vesszőt a közbevetést jelző mínusz elé. A legtöbbje meg is bízik a nyomdában ezen a téren. Helytelen tehát, ha így szedünk:

– Nem engedhetem meg, – mondotta, – hogy jó hírnevét veszélyeztesse.

Alig hiszem, hogy bármelyik szerző kifogásolná, ha e mondatot helyesen szedjük:

– Nem engedhetem meg – mondotta –, hogy jó hírnevét veszélyeztesse.

A mínusz voltaképpen gondolatjel és mint ilyen sokszor magában is áll. Néha meglepő fordulat jelzésére használják. Pl: „A téma ugyanis – nem, az nem a mi témánk.” Ha gondolkodtatni akar az író: „Az érzékeny lelkű teremtés született, alig élt, szeretett és – meghalt.” Czernin fia – színgazgató stb.

Az előbbi két idézet egyben példa arra is, hogy mikor kell az írásjelet az idézőjelen belül tenni. Akkor tudniillik, ha az idézet

elejétől végig befejezett mondat. Az idézőjel után tesszük az írásjelet a következő esetekben: A rendőrség üldözi a „veszedelmes elemeket”. (Itt az idézőjelek gúnyt fejeznek ki.) A fiú elszavalta a „Vándorlegényt”. Szavald el a „Simon Juditot”! Mit jelentens ez: „Nem akarok többé látni”? A kérdőjel már nem tartozik az idézethez.

A fölkiáltójel és a kérdőjel az idézőjel előtt áll ilyen esetekben: „Hipp, hipp, hurra!” – kiáltották. „Lesz-e gyümölcs a fán, melynek virága nincsen?”

Tehát ha befejezett szöveget idézünk, az írásjelet az idézőjelen belül tesszük; ha csak idézett mondatrész vagy egyes szavak kerülnek a mondat végére, akkor az írásjel az idézőjel után helyes.

Az idézőjelek formája a legtöbb nyomdában kétféle: „–”, „–”. Ezeket meglehetősen össze is keverik néha egy-egy munkán belül is, amit semmiképpen sem lehet helyeselni. Nem egyszer találkozunk olyan esetekkel, amikor a kezdő idézőjel ilyen: „, és a befejező ilyen: „. Aszerint, hogy milyen gépen szedték. Van szedőgép, amelyen csak ilyen „–” idézőjel szedhető és ha többen szednek egy művet, nem kerülhet el a kétféle idézőjel alkalmazása. Abban azonban meg lehetne állapodni, hogy minden gépszedő egyformán helyesen használja az idézőjeleket, így: „–”. Kevésbé helyes így: „–”. De egyszer kifelé, másszor befelé egy művön belül, határozottan helytelenítendő. Eléggé gyakran megtörténik, hogy valamely idézetben belül is idéz a szerző. Ilyenkor a vesszős idézőjelek egyikét használják ilyenformán:

„Lehorgadt fővel rámeredtem.

„Ez hát az élet” – nyögte lelkem.”

Sarkos idézőjelek esetében így alkalmazhatjuk:

„Lehorgadt fővel rámeredtem.

„Ez hát az élet” – nyögte lelkem.”

A zárójel esetében is sokszor fordul elő, hogy a bezáró jel után tesszük az írásjelet. Pl: Sok pénzébe került, míg célját elérte (nem említve a sok kellemetlenséget). Szép magyar nótákat énekelt a művésznő (igaz, hogy takarékoskodott hangjával).

Látjuk tehát, hogy ha nem teljes mondatot tesszük elejétől végéig zárójel közé, hanem csak a végét, a zárójel megelőzi a pontot.

A zárójel és a pontok együttes alkalmazása körül különösen képkatalógusok szedésénél tapasztalhatunk zavarokat. Nem helyes, ha a képek címe után is pontot tesszük és az évszámot záró jelek után is. Pl: A kánai menyegző. (1735). Itt egy mondatot kétszer is ponttal fejezünk be. Így helyes: A kánai

menyegző (1735). vagy: A kánai menyegző. (1735.) Ha a kép címe után pontot tesszük, a készülés événél a zárójelen belül kell a pontot szedni. Ha a kép címe után nem szedünk pontot, a zárójel után fejezzük be a mondatot ponttal.

Ha zárójelbe foglalt mondaton belül még egy-egy szót vagy mondatrészt kell zárójelbe tenni, akkor ez a belső zárójel szögletes legyen. Pl: (Klinische Wochenschriften. 11936. I. 25. o.l.) Vagy: (Dárday: Döntvénytár [VI, 240. l.]).

A kettőspont használatának néhány példáját már e cikk keretében önkénytelenül is bemutattam. Használjuk felsorolások előtt. Pl: Áraink a következők: vagy: Az alábbi feltételek mellett: és így tovább.

A kettőspont és a gondolatjel (–) segítségével íróink sokszor szép játékokat űznek egyéni stílusukkal. Ilyenképpen: Csak egyben bízom: saját erős akaratomban. Vagy: Mindent feláldozott érte: hírt, dicsőséget, vagyont. Vagy ha meglepő fordulatra akarják az olvasó figyelmét felhívni: Évekig tanácskoztak, veszekedtek, sőt perlekedtek, hogy a vagyont örököljék, végül kitűnt: – egyetlen fillér sem maradt hátra. „Ha író: hazátlan, ha orvos: csaló, ha tudós: orgyilkos.” (Egy diktatúrás államról van szó.)

A pontosvesszőt ma már ritkán használják, mert inkább megrövidítik a mondatokat. A pontosvessző arra jó, hogy egészen be nem fejezett mondatokat vagy mellékmondatokat elválasszunk egymástól, avagy ha alapszabály- és egyéb pontokat sorolunk fel: a), b), c); 1., 2., 3. és így tovább.

Egyelőre ennyit erről a tárgyról. A rendelkezésre álló kevés hely miatt nem sajnálhattam a példák felsorolását. De reméltem: sikerült – ha csak kevés is – megvilágítanom az írásjelek helyes alkalmazását.

• • •

A Grafikai Szemle ezévi első számában „Kérdések és feleletek” címen megírt cikkembe tévedés csúszott bele, amit most helyreigazítani szeretnék. Azt írtam, hogy Delbos francia miniszter nevét Delbo-nak ejtik. Tehát a ragozása: Delbos-val. A tévedés úgy történt, hogy a franciák a szó végén nem ejtik az s betűt, ami Delbos nevére vonatkozóan nem áll, mert nem francia név. Tehát Delbosz-nak ejtik és ezért helyes ragozása: Delbos-szal és nem Delbossal, amint azt a MTL írta. Kivételek természetesen minden nyelvben vannak ezek a kivételek mind sokszor még az illető nemzetek fia sem ismerik, annál könnyebben eshetnek idegen föld szülőttei ilyen tévedésbe.

Herzog S.

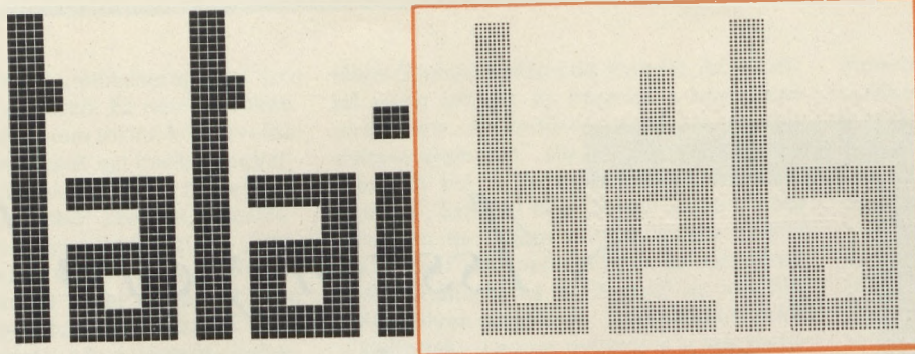
Asszonyom!

*Csipkéért, terítőért és függönyért ne menjen be
Pestre, nálunk mindent a legolcsóbban vehet!*

*Elsőrendű anyagokból divatos minták után
készült finom kézimunkáinkból kiárusítást
rendezünk. Horgolások, függönyök, terítők,
filé-kézimunkák, magyaros mintájú himzés
és eredeti halasi csipkék soha nem létezett
olcsó árban. Gobelin-párnalapok, nyomott
minták, párnák montírozása a legfinomabb
anyagokból divatos, kívánt formák szerint.
Kézimunkadivatlapok rendelkezésre állnak*

KISPESTI CSIPKEÁRUHÁZ

WEKERLETELEP, BAROSS UCCA 38. SZÁM

ÜVEG-, TÜKÖR- ÉS KÉPKERETEZŐ MŰHELYE
BUDAPEST VII, MUNKÁS UCCA 2, FÉLEMELET

Tervezte: Ungur Imre.

T.C.

Van szerencsém tudomására hozni,
hogy 1938 február 24-én IV, Bástya
ucca 5, II. em. 1. sz. alá helyezem át

szabóüzmememet

Mint a múltban, úgy a jövőben is
minden törekvéssel azon leszek,
hogy nagyrabecsült megrendelőimet
minden tekintetben a legnagyobb
megelégedésre szolgáljam ki. Egy-
ben közlöm, hogy a legutolsó divatú
elsőrendű külföldi tavaszi szöveteim
megérkeztek Londonból és Párizsból.

Megkülönböztetett tisztelettel:

KECSKÉS LEÓ

Rendesi Testvérek

IRODALMI INTÉZET RT. BUDAPEST V, CSÁKY UCCA 16. SZ. TELEFÓN: 129-130

Tervezte Csöndör György.
Ólomba véste Hardy Lajos.

PINTÉR

ÜVEGES ÉS KÉPKERETEZŐ

KISPEST, PÁZMÁNY UCCA 12. SZÁM

Tervezte ifj. Sütő László.

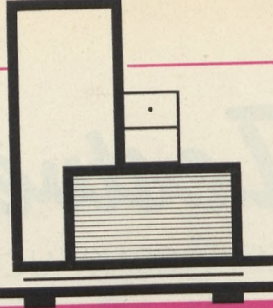
10
ó z s a

virágszalón

v, váci ucca 8

Tervezte Antal Ferenc.

LAUBER

MŰBÚTORASZTALOSMESTER

PESTSZENTLŐRINC, ZÖLDFAUCCA 3

Tervezte Gorszky János.

ALUNID

MEGNYUGTATÓ-, ALTATÓ- ÉS FIATALÍTÓSZER

MAGYAR GYÁRTMÁNY

Tervezte Ungur Imre,

Tervezte és ólombe véste Antal Ferenc.

TE.

TISZTELETTEL ÉRTESÍTEM,
HOGY KÖZISMERTEN ELSŐ-
RENDŰ, KIZÁRÓLAG KÉZI-
MUNKÁVAL KÉSZÜLT NŐI,
FÉRFI- ÉS GYERMEKCIPŐIM
ÓRIÁSI VÁLASZTÉKBAN ÉS
LEGDIVATOSABB FORMÁK-
BAN ÁLLANAK A T. VEVŐIM
RENDELKEZÉSÉRE. KÉREM
SZÍVESKEDJÉK ÜZLETEMET
MEGTISZTELŐ BIZALMÁVAL
MIELŐBB IS FELKERESNI

haller

CIPÓKÉSZÍTŐMESTER

PESTSZENTERZSÉBET, KOSSUTH U. 55

Tisztelettel értesítem t. Vendégei-
met, hogy Erzsébet körút 32. sz.
alatt a közel 20 év óta fennálló

BIRO KÁVÉHÁZAT

átvettem, s azt megnagyobbítva és újonnan
berendezve, jövő hó 15-én újból megnyitom.
A megnyitás napján délután 5 órától cigányzene.

Egyben közlöm, hogy elődömnök szolid üzleti elveihez méltóan minden
igyekezettel azon leszek, hogy kedves vendégeim mindennemű igényeit
tökéletesen kielégítsem. A t. Közönség szíves pártfogását tisztelettel kéri:

**JOOS
IMRE**

a „Havanna” szálloda és éttermének
volt üzletvezetője

Tervezte: Harsányi Dezső.
Ólomba véste: Hardy Lajos.

Y

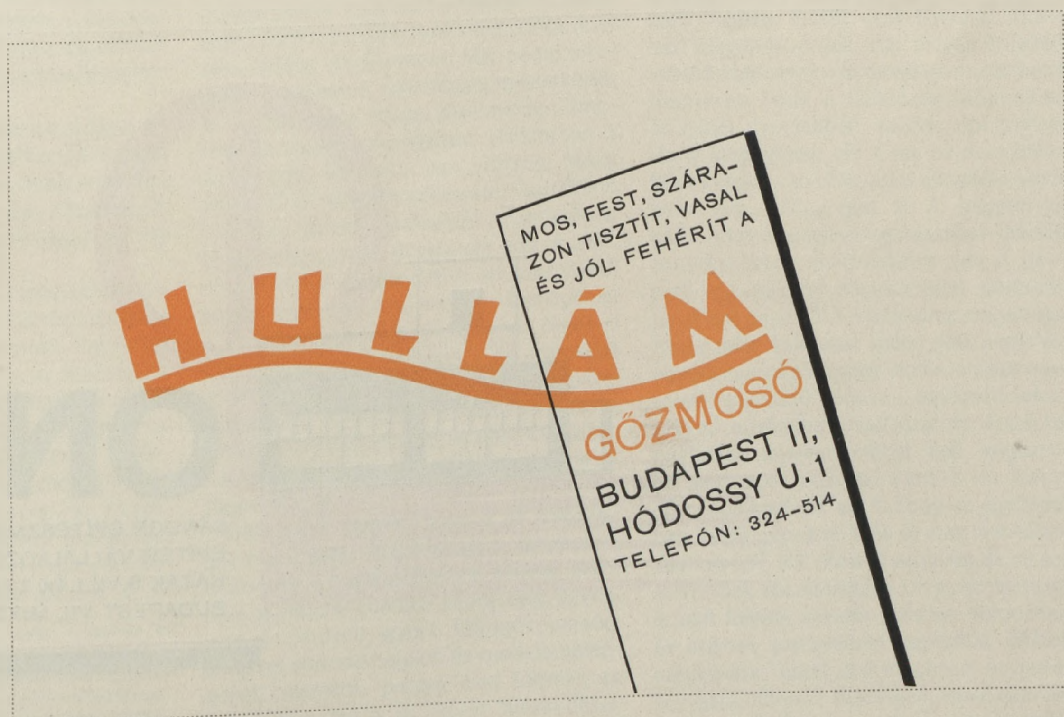
A LEGJOBB, LEGOLCSÓBB

ÉS UTÓLÉRHETETLEN, VALÓDI
AMERIKAI »YVETTE« PHILIP'S
ROUGE-OK MAGYARORSZÁGON
MÁR MINDENÜTT KAPHATÓK!

Tervezte: Gorszky Tivadar.

Tervezte: Garszky János.

Tervezte: Sütő László.

HECHT PÁL

BUDAPEST VIII,
KÖLCSEY UCCA 9
IV. EMELET 6. SZ.
TELEFÖN: 323-224

Tervezte: Paxián Péter.
Olomba véste: Hardy Lajos.

SÁNDOR ÉPÍTÉSZMÉRNÖK ÉS
ÉPÍTÉSI VÁLLALKOZÓ, CSALÁDI
HÁZAK S VILLÁK TERVEZÉSE.
BUDAPEST VII, MIKSA UCCA 4

Tervezte: Gorszky János.
Olomba véste: Hardy Lajos.

A körforgók mellől*

A Grafikai Szemle tavalyi 7-iki számában cikket írtam a fenti címmel és kifejtettem benne, hogy a körforgógéptermekekben azonos típusú gépeken és azonos munkatermek végzése mellett lényegesen eltérő munkarendszerrel folyik a munkálkodás. Esetenként soroltam föl az általam tapasztalt rendszerkülönbségeket, de anélkül, hogy véleményt mondtam volna abban a tekintetben, hogy melyik a helyes és melyik nem. Egyetlen pontban bátorkodtam véleményt mondani, amikor azt írtam, hogy a körforgógép-mesterkedés nemcsak tudás, de elsősorban beidegződés kérdése. Végül is az általam tapasztalt rendszerkülönbségeknek elbírálására a körforgógép-mesterek közületét kértem fel.

Cikquem megírásánál tapasztalati tényeket használtam föl, amelyek mindegyike élő valóság, a tudás és beidegződés problémájának kivételével. Írásomnál teljesen távol tartottam magamat a burkolt vagy nyílt személyi vonatkozásoktól épügy, mint üzemek konkrét bírálatától. A tárgyilagosságra való törekvés és a tisztázódás szükségszerűsége volt írásom kerete és célja, mert szak-kulturális problémák vitájánál nincs szükség szenvedélyességre. Ezért a jóhiszeműség előlegezését joggal elvárhattam volna mindenkitől, még akkor is, ha fejtegetéseimnek valamely részén esetleg téves megállapítás-hoz jutottam volna el.

Ezek előrebocsátása után megállapítom, hogy Rasovszky Miklós szaktárs válaszcikke szakírói nivót jelent, mert – noha nem mindenben értünk egyet – teljes tárgyilagossággal és élvezetes szakszerűséggel taglalja a fölvetett problémákat.

Elméleti és gyakorlati képzettsége fölmenti attól, hogy vitájában a lenézés és gúny kopott fegyverével hadakozzék. Nagyjából egyetért velem abban, hogy az általam fölvetett problémák mint szakkérdések tisztázandók és meg is írja, hogy hogyan. Egy főpontban, a tudás és beidegződés kérdésében teljesen ellenkező a véleménye, de itt értelmezési különbség van közöttünk. Ezért teljes egészében föntartom vallott álláspontom, amelyet majd a továbbiakban fejtek ki. Egyelőre idézem R. M.

szaktárs cikkének egyik kitételét, mely szerint: „Csak figyelmünk teljes koncentrációjával és összes idegeink állandó készenlétben állásával lehetünk képesek arra, hogy az adódó bajokat megelőzzük stb.” Rasovszky szaktársam e megállapításában én már álláspontomhoz való határozott közeledést látok. De van ezután félreértés is közöttünk – hibámon kívül. Így a kisegítő szaktársak kondicionálásának kérdésében. Erre is kitérek. Ezek leszámítása után csak megértéssel kellett fogadnom R. M. szaktárs válaszát, mert a vitás kérdések tisztázását nagy mértékben elősegítette.

...

Mindezeknek csak ellenkezőjét mondhatom B. A. szaktárs válaszirásáról, aki fejtegetéseit – szaktáknál szokatlanul – személyes ténre is vitte.

De nézzük ellenvetéseit! Engedelmeivel B. A. szaktárs, ennám a beidegződés azonossága, hogy valakinek normális, egészségesen működő idegrendszere legyen. Minden „tudományos” okfejtés és magyarázat mellőzése végett néhány példát: A. B. pilóta akar lenni. Intelligens ember, a repülőgéptechnika akisujjában van. Repülőgépmotorgyárban mérnök volt. Szeme, hallása külön, ismeri a rádió- s Morse-kezelést, mint ahogy fejlett ismerete van a földrajzban és minden meteorológiai műszerkezelésben. És ennyi kellék birtokában mégsem lehet pilóta, mert nem rendes idegű ember. Már pedig a repülés – miként a rotációs gép-mesterkedés is – a gyorsaság világa, ahol minden ismeret és tudás megelőzően, elsősorban is egészséges idegekre van szükség. Másik példa: C. D. rotációs gépmester volt. Kitűnő technikus, akinek mindenfajta nyomtatógép kezelésében óriási gyakorlata volt. A rotációsok legkisebb porcikái is ismertek voltak előtte. Ügyessége egyesítette önmagában a jó nyomtatót, a jó szerelőt, az öntőt, a papír- és festék-kémikust. És ez a szaktárs mindig „úszott”. Szaktársainak kín volt nézni és hallgatni állandósult kapkodásait, rohanásait és ordítózásait. Pedig minden kelléke megvolt, csak egyetlen egy nem: az egészséges idegek.

Elsősorban vallo, hogy a jó rotációs-gépmesterkedés főföltételei: a gépek szerkezetének és működésének alapos ismerete, nyomtatástechnikai képzettség, ügyességgel párosult gyors fölfogóképesség, amellyel adódott bajokat és rendellenességeket pillanatok, percek alatt fölismer és megszüntet; gyors és helyes intézkedések megtétele stb. Mindezekből világos, hogy a körforgógép-mesterkedéshez szükséges

tudást nem értékelem alá. De nem is lehet! Mégis vallo meggyőződéssel, hogy minden tudás előtt az egészséges idegállapot az első, mert tudást tanulás és gyakorlat árán szerezhethetünk kisebb-nagyobb mértékben, de a rotációs-munkálkodás örült iramú gyorsaságához szükséges idegállapotot, tehát az ehhez való beidegződést még vizgyógyintézetben sem.

Válaszcikkében B. A. szaktárs azt írja még a beidegződésre tett megállapításomra, hogy: „A cikk megállapításával szemben szükséges egy kis kioktatásféle afelől, hogy minden mesterségnek megvan a maga tudományos fele is” stb. Erre már tanonckoromban kioktattak, így B. A. elkésett néhány évtizeddel.

Hasonlóan meggyőző erejű megállapítást szegez velem szembe, amikor folytatja: „Az a munkálkodás, amelyet kifogásol, olyan munkakör, amelyet sehol a nagy világon (!), egyetlen nyomdában sem lehet egyöntetű egyformasággal elvégezni, mert ahány ház: annyi szokás, ahány lap: annyiféle érdek, ahány gép: annyiféle szisztéma és ahány gépmester: annyiféle munkálkodási mód.” Én tovább fűzöm és befejezem B. A. egyeztető gondolatmenetét: ahány állítás: annyi tévedés.

Vajjon törvényszerűség-e az, hogy az üzemekben annyi szokás legyen, mint ahány ház? Azután, tessék csak figyelni! Ahány lap: annyiféle érdek. Hát milyen érdekeik vannak a lapoknak a nyomtatással szemben? Nem-e az, hogy a szükséges időpontban és minél gyorsabban, rendes tipografizálással készüljenek el? Csak ez az egyféle, közös érdek van! De nincs annyiféle szisztéma sem, ahány gép. B. A. nagyon jól tudja, hogy az üzemek egyrészében (inkább nagyrészében) uniformizálva van a géppark. Így csak két nagyüzemünk gépparkjának 4-4 gépéből 3-3 teljesen azonos típus. Akkor miért kell tehát ahány gép, annyiféle egyéni munkálkodásnak lennie, amikor egyforma rendszerű gépeken, egyforma lemezekkel, egyforma papirossal és festékkel egyforma munkatermeket kell végezni? És még ezek után azt kérdi B. A., hogy: „Ki csodálkozhatik azon, hogy az egyirányban forgó gépeknél más és más munkálkodás folyik?” Hát csodálkozom én és mások is. Többek között néhány olyan szaktársunk is, akik felelős vezetői állásban dolgoznak, és akiknek észrevételei inspiráltak cikquem megírására. Tessék csak megnézni, hogy néz ki gyakorlatban az ahány gép, annyi munkálkodási mód. Egyik üzemben, mint kisegítő, fölvilágosítást kaptam ott dolgozó szak-

* Mult számunk „Szerkesztői posta” rovatában az e tárgyat illető hozzászólásokat berekeszteltnek nyilvánítottuk. E kijelentésünk természetesen nem vonatkozhatott a vita kiéleződésének időpontjában szanatórium-ban levő Fülöp szaktársra, aki az eszmecsere megindítója volt, s akit e kérdésben mindenestre zároszó illet meg. Fülöp szaktárs zárosorell adják az e cím alatt foglalt sorok.

Szkr.

társamtól, hogy a lemezeket másként kezeljem, mint ahogy kezelem. Arra hivatkoztam, hogy már eltérő utasítást kaptam, amire az volt a válasz, hogy az nem volt helyes. Ebből is nyilvánvaló, hogy mégsem olyan szent és sérthetetlen az az annyiféle munkálkodási mód.

B. A. a nagy példányszámú lap nyomtatásához gumiborítást ajánl, mert hogy ezzel elasztikusabb nyomást érünk el. És mégsem nagyon használják, inkább félkemény borítással nyomtatnak általánosságban és kopott lemezeket cserélnek. A lemezek egyengetésének kérdésénél pedig azt mondja, hogy: „Nincs törvény arra, hogy a gépek nyomóhengerei azonos nyomtatásfőlületi erősségekben épüljenek” stb. A Corpus Jurisban valóban nincs ilyen törvény, de van a gépgyárak mérnöki és laboratóriumi intézetében olyan előmunkálati szabály, melynek eredményeként a szerkezet dimenzionálásánál és a fémanyag kémiai összetételénél figyelembe veszik a szükséges nyomóerősség minimumát. De hiszen én a lemezegyengetés kapcsán nem erről, hanem arról írtam, hogy teljesen azonos rendszerű gépeknél (például: kis MAN-oknál) teljesen ellentétes lemezegyengetés dívik, noha a nyomóhengerek nyomóerőssége azonos, valamint a nyomtatandó forma is.

Nagyon szellemesnek mutatkozik B. A., amikor „egyéb kifogásaim” kapcsán föltételezi, hogy én nem láttam még napilap készítését a szerkesztőségtől az expedícióig, mert kifogásaimat – szerinte – azzal kezhettem volna, hogy miért van a szerkesztőségben szolgáló, ha néha mégis szerkesztőnek kell cikkével a nyomdába fáradnia. Erre az a válaszem: én már láttam lapkészítést az esemény kifejlődésétől és megírásától az expedícióig, de olyan kegyes szerkesztőt még soha nem láttam, aki szolgál mellett állandóan maga hordja kéziratát a nyomdába. Az én „hatásköri kifogásaim” nem a „kivételes és csekély részben” történt esetekre, hanem állandó és rendszerre vált esetekre vonatkoznak. Éppúgy az egyperces, kényszerű megállás alatt végzett „kiszúrást” sem kifogásolom, hanem azt kívánom eldöntetni, hogy kinek a munkája legyen az, amikor is több oldalnak naponta ismétlődő „gyászkeret”-véséséről van szó. Mert van ilyen állapot is.

Az ellövés és a felelősség kérdésében egyetért velem B. A. és ezt ő is tisztázandónak tartja, mert szerinte is itt „anarchia áll fenn”. Hosszabban ír ennek okairól és végül abban látja a megoldást, ha a gépmester indulás előtt ellenőrzi a lapfejet és

oldalszámot. De hogyan? Miután nyomás előtről ír, úgy az ellenőrzés nem papíron, hanem ólomban történhet csak. Hát köszönjük szépen! Hiszen éppen itt a baj eredője. Ami késés adódik a szerkesztéstől a szedésen át az öntésig, azt a nyomtatáson kellene behozni. Megkezdődik az a bizonyos „finis” és az utolsó oldalakat legtöbbször már nem adják, hanem dobálják. Tessék ilyenkor az apró oldalszámokat, vagy a duplán számozott kvart kettős oldalszámozást bogarászni, amikor többször két segédmunkás két helyen is zár egyszerre! Ha már a felelősség a gépmestert terheli, én B. A. szaktársával szemben azt mondom, inkább indítsa ki és nem nyomtatás előtt ellenőrizzük.

A kisegítő munkálkodásra adott válasza is téves értelmezésen alapszik. Én azt írtam, hogy különböző munkarendszerek megnehezítik a kisegítő munkálkodást, de nem azt, hogy lehetetlenné teszik, vagy különösképp az állandóan dolgozó szaktársak tennék lehetetlenné. Mindezeket túl tartozom megállapítani, hogy az állandóan dolgozó szaktársak igaz szívéllyel, szolidaritás jóakarattal és készséggel segítik az egy-két napra belépőket. Ebben a tekintetben a vezető gépmester szaktársakat csak köszönet illeti megértő és valóban kollégiais magatartásukért.

És legvégül: vegye tudomásul B. A. szaktárs, hogy én korántsem vagyok megelégedve azzal a tudásmennyiséggel, amit idáig „nagy evőkanállal” szedtem magamba. Ő, nem! Ezt én még mindig kevésnek tartom általánosságban. De kevésnek találok a körforgógép mellett is, ahol rövid időm alatt és – sajnos – sorscsapások miatt, nem juthattam még ahhoz, hogy nagy evőkanállal felfaltozzam. És mégis visszautasítom a B. A. felém nyújtott kávéskanálnyi adományát. Nem gyakorlati tudás van abban; B. A. azt csak hiszi. A személyeskedés és gúnyolódás keveréke van abban a kanálban. Már pedig az ilyesmi sem nekem egyénileg, sem pedig a mi Grafikai Szemlének színvonalának nem használ.

Én emelt fővel járok körforgógépmester szaktársaim között. Becsülöm és értékelem személyüket, sok évtizedes munkájukat, tevékenységüket, mint ahogy én sem aludtam át az évtizedeket. Amennyire kitellett belőlem, én is igyekeztem használni közös ügyünknek. Ciklem megírásával is ezt kívántam elérni és nagyon sajnálnám, ha szaktársaim egy jószándékú szakcikk megírásánál értelmezési különbség miatt ártó szándékot tulajdonítanak nekem. Fülöp József.

Egy „fleck” és más semmi!

Nem is valami nagyon régen, huszonöt-harminc évvel ezelőtt, mely korszakot méltán nevezhetjük a gépmesterség lovagkorának, a gépmester nemcsak kereseti lehetőségnek tartotta nemes foglalkozásunkat, hanem hivatásnak is. A régi jó időkben még az aránylag kevésbé megfelelő gépeken is kifogástalan, sőt szép munkákat állított elő az akkori nyomtató munkás. A mai agyonracionalizált életünkben azonban már kevés olyan munkát láthatunk, amelyről nem ri le a túlhasználtság.

A „racionális” munka szó szerinti fordításban észszerű munkát jelentene. Valljuk meg azonban, hogy mai gyakorlatunkban nem mindig észszerű munkamenet az, amire a gépmestert rákényszerítik.

X. szaktárs beemel 16 oldal Linotype-szedést. Van a formában hat-nyolc fototípusi klisé. Mint ilyenkor szükséges is: levonatokat csinál a kivágások számára. Hozzá is fog szegény, de nem számol az Árgus-szemű főnökével, aki látva a neki-készülődést, ott terem a gépnél és „fölvilágosítja” a kollégát: „X. úr, mit képzél maga, erre a munkára már ráfizettük a jövő hónapi ráfizetést és maga még kivágást akar csinálni? Nézze, milyen szépen kijön itt minden; ide tesz egy flekket, oda tesz egy flekket és a legfontosabb, hogy nyomtasson is már!”

X. kollégánk legtöbb esetben szótis fogad. Hogy aztán az így „megegyengetett” forma nyomtatása milyen nehézségekkel jár: azt nem szükséges részletezni. Ellenben szükséges részletezni a következményeket. A munkát leszállítják, de jön a reklamáció és a gépmesternek legjobb esetben kijut egy óriási „háring” képében a megrovás. Meg is érdemi. Mert bizony az efféle munkálkodás csak kárukra van mindazoknak, akiknek valami közük is van a nyomdászathoz. A lelkiismeretlen, gyors munka rontja a szakmai nívót, a gépmester meg esetleg elveszti a kondícióját. Mennyivel imponálóbb és becsületesebb dolog volna, ha kollégáink kellő öntudattal, gerincességgel, szakszeretettel és tudással megmagyaráznák azoknak, akik a sors kegyelméből ma „fölvilágosíthatnak” bennünket, hogy a lelkiismeretes munka érdeke munkaadónak és munkásnak egyaránt.

Ha ezt megteszik a szaktársak, amit hiszek is, mert meg kell tennünk, akkor nem kell a nyomdáknak a makulatúrától való féltünkben idegesen kapkodnunk és e kis mondókánk címét valamikor talán csak rossz emlékként fogjuk emlegetni. Pavlovszky F.

Szedőgépes munka

Régi keletű baja Linotype-on a matricák elcsípődése.

Mi az oka annak, hogy a hárombetűs szedőgépeknél aránytalanul több az elcsípett matrica, mint a kétbetűs gépeknél?

Véleményem szerint ennek a magyarázata a következő: A gépeket a gyár eredetileg kétbetűsre tervezte s a gyártás így is indult meg. Annakidején tökéletesen meg is felelt a kétbetűs matrica, amely nagyszerűen áll az első elevátor-fejben s csak később léptek föl a gyárral szemben hárombetűs igényekkel. A hárombetűs matrica ugyanarra a térfogatra készült, mint aminőre a kétbetűs matricát csinálták.

Nagyon valószínű, hogy a gyár nem térhetett el a régi formától, az eredeti méretekől, mert különben fölborult volna az egész gyártási rendszere, tehát valamilyen más megoldást kellett keresnie. A megoldás létre is jött a mai formájában: a kétbetűs matrica helyén egy harmadik betűnek is helyet szorítottak, a huszonnyolc-cicerós formátumról pedig áttértek a harminckét-cicerós formátumra. (A huszonnyolc-cicerós elevátorfej biztosabb, mert a „jusztr-lénia” szélesebb darabon nyugszik.)

A gépszedő teljesen tudatában van annak, hogy a tizenkilenc ciceróra zárt gépen nem szedhet tizenkilenc ciceró és egy pontra, mert akkor a sor nem megy a két satupofa között a helyére, s ha mégis megkockáztatja, akkor a szélső betű kifordul a satupofák közül s elcsípődik, ezáltal a matricánk nem tapad a formához és bekövetkezik a fröccs.

Ezt tehát természetesen minden gépszedő mellőzi, már a saját érdekében is. Miért van tehát mégis – mindennek ellenére – elcsípett matrica?

Azért, mert a hárombetűs matricának sokkal bizonytalanabb a tartása az első elevátor-fejben, mint a kétbetűsnek. Mert a hárombetűsnél csak a két felső füle vezet az első elevátorfejbe és az tartja a sort az öntés előtt és után, míg ellenben a kétbetűs matricát a törzs is vezeti és fogja az első elevátorfejben, ami által természetesen biztosabb a tartása.

Továbbá az is hozzájárul a matricák elcsípődéséhez, hogy a magazinban különféle korú, valamint többször és kevesebbszer használt matricák vannak századmilliméteres differenciával, ami által még a rendesen kizárt sornál is előfordulhat, hogy a matrica kifordul és elcsípődik, mert az első elevátorfej mindig új matrica után állítatja be, még-

pedig azért, mert az időközben pótoltt új matricák különben szorulnának az első elevátorfejben.

Tehát a fönt leírt helyzet olyas adott valami, amit az üzemvezetőségeknek, a gépszedőknek és szerelőknek tudomásul kell venniük s alkalmazkodniuk is hozzá. A gépeket előállító gyár részéről pedig kívánatos volna valami oly megoldás, amely a szóban forgó hiányosság tekintetében jelentékenyebb enyhülést hozna magával. Olyan újításra gondolunk, ami már kis költséggel ráalkalmazható volna a most üzemben levő gépekre is. Persze ezt magunk sem tartjuk könnyű földadatnak.

Praller Gyula.

J. Brutar prágai gépszedő a szedőgép ellenőrző életét oly módon tökéletesítette, hogy ennek működése szükség esetén ki- kapcsolható, miáltal a beszorult matricák könnyebben szabaddá tehetők, valamint az eltérő ellenőrzőhasítékú matricák (például matematikai jelek stb. felhasználásakor peit- hez, borgiszhoz, garmondhoz) az osztóké- szülékben átbocsáthatók. A leleményes kol- léga találmányát az Intertype-szedőgépgyár szerezte meg, s valószínűleg rövidesen for- galomba is hozza.

SZ.

Egyik svájci gépszedő kollégánk gépén a kizáróékekkel állandóan baj volt. Az összes hibalehetőségeket sorra vette, de a zavar oka felderítetlen maradt. Egy napon azonban véletlenül megtudta, hogy az ékek mágnesesek voltak. Az ékekben rejlő mágnetizmus idézte elő az esési zavarokat. A különös eset a vele dolgozó többi gépszedőt is foglalkoztatta. Azon voltak, hogy megtudják, mitől is lettek az ékek mágneses tulajdonságúak. Hiába volt azonban minden igyekezet: senki sem találta meg a mágnetikus erő forrását. Közben igen hosszú idő mult el, míg végre egy másik gépszedő szaktárs véletlenségből felfedezte, hogy egy matricareszelő, mely a kéziratartó mögött volt állandóan, mágneses acélból készült. A megrongálódott ékek kijávitásuk előtt szintén a kéziratartó mögé szoktak kerülni, ahol a reszelő mágnességét az ékek is átvették.

(SZ.)

A szedőgépek elektromos fűtése. Bár már 1914-ben is a villamosság korsza- kában éltünk, akkoriban még nem rendelkez- tünk Európában üzemképes villamos szedő- gépfűtással. A világháború szén- és ezzel kapcsolatos gázhiánya új utak keresésére ösztönözte az embereket. Első ízben a berni Winkler-Fallert cég készítette el a szedő-

gépek villamos fűtőberendezését, mely min- gyárt megállta helyét az üzemben. Később mások is kísérleteztek a villamos fűtessel és bizony a gépszedőknek sok bajuk volt a rossz készülékekkel. A verseny következté- ben azonban a villamos fűtés egyre tökéle- tesebb lett és ez a fűtési mód ma már kifo- gástalanul működik. A gépszedők számára a villamos fűtés bevezetése egészségügyi vívmányt jelent, melynek előnye szinte fel- becsülhetetlen. A gázfűtés a munkaterem oxigénkészletét teljesen elfogyasztja és az ilyen pokoli légkörben kell a gépszedőnek agyat, idegeket és szívet öltö munkáját vé- geznie. Svájcban és az északi államokban a szedőgépek villamos fűtessel vannak cse- kély kivétellel mindenütt felszerelve. Föltét- lenül szükséges volna, hogy a szedőgépek villamos fűtését minden országban kötele- zően biztosítsák a szaktársak egészsége érdekében.

SZ.

Mono-ügyek. (Felelet a Grafikai Szemle tavalyi 8. füzetében megjelent „Válasz”-ra.) Csak röviden szölok: Dupla kizárással szed- ett táblázatoknál nem kell a papirost kéz- zel visszafogni. Nem pedig azért, mert nem gazdaságos, s ami nem gazdaságos: azt mint nem használhatót el kell vetnünk. Gon- doljuk csak el, mit jelent az, ha soronként tízszer vagy tizenkétszer kell a gép tornyá- hoz emelni és ott tartani kezünket, míg a másik kézzel négyzeteket ütünk, majd ezután mindkét kezünkkel az egységkereteket állítjuk! Mondjuk soronként csak tízszer. Ha az a táblázat nyolcvan sorból áll, akkor ennél az egy táblázatnál 800-szor kell ezt megten- nünk. Azt hiszem, felesleges ezt még bőve- ben magyaráznom. Az ilyen megoldás nem mondom, hogy nem megoldás, de legalább is nem észszerű. Különben ezt bizonyítja az is, hogy a Monotype-gépgyár igyekezett e bajon segíteni és most egy igen elms és olcsó kis szerkezetet hozott forgalomba, amit egy csavarral gépünkre erősítünk, s ez az egész papirostovábbító szerkezetet moz- dulatlanná teszi. Természetesen ezt csak addig hagyjuk bekapcsolva, míg négyze- teket ütünk a gépen. Ezután rögtön ki kell kapcsolni, hogy az egységekre való állítás- hoz leüthető első kizárószám után a papiros tovább mehessen. (Ílt ajánlom megégysszer elolvasni egy előbbi számban adott, erre vonatkozó ismertetésemet, mely teljesen azonos azzal a kevésbé fontos jegyzettel.) Tehát arra sincs szükség, hogy kézzel állít- suk az egységkereteket, csak ismernünk kell a dolgokat és keresnünk a könnyebb meg- oldást.

Thieme Ernő.

Az 1938-as újévi üdvözlőlapokról

Jóleső érzéssel állapíthatjuk meg, hogy az idei termés sokkallanul bő és a szokottnál is jobb. Különösen dicséretre méltó a már „elfelejtett jó vidék” előretörése nemcsak mennyiségben, de minőségben is. Majd minden nagyobb vidéki városból kaptunk elfogadható tipográfiai készült, gondos nyomtatású üdvözlőlapot.

A fővárosban több azonos kártya szerepel (névmutatással); ez minden vonatkozásban kedvezőtlen, különösen a tervezőre. A jövőben nagyon szeretnénk ezt nélkülözni.

Kereskedők és magánosok között is fölkapottá lett a többszínű újesztendei üdvözlőkártya küldése, reméljük: megértjük a szokásokat. Ha ehhez hozzávesszük még a grafikus művészeket, úgy megiehető nagy propaganda az elkövetkező esztendőkre. A magánosok és kereskedők üdvözlőlapjait helyszűke miatt nem sorolhatjuk föl, van a kebelbeliélől bőven, vegyük sorra ezeket, kezdve a vidékiekkel:

Bóka János Győr, három színben nyomott kártyája a jobb vidéki munkák közé sorozható.

Botos Sándor Debrecen. Jó főlépítésű, gondos munka, a nyomtatása is kifogástalan.

Dinyés László Pécs, rajzolt vázlatot küldött.

Gál Lajos robozó B belülvén kíván Buék-ot.

Goldschmid Sándor Sopron. Egyszerű, finom kivitelű, vidékről sokatlan szép nyomtatású lapon küldi jó kívánatait. Mi is gratulálunk a szép munkához.

Groszman Tivadar kártyája humoros ötlettel dekorált rajzos munka; a legjobbak közül való.

Horváth Ödön Sopron. Amerikai módra, nyolc oldalra hajtogatott ügyes technikájú és kifogástalan nyomtatású lapon üdvözl.

Kapusi János debreceni üdvözlőlapja jó elgondolás. A magnásbetű azonban nem illeszkedik bele.

A gyomai Kner-nyomda izléses kártyáján két vándor könyvrus kíván jó évet.

Kovács Sándor Kecskemét. Az igyekezet dicséretre méltó. A mély zöld szín helyett egy élénk színnel jobb hatást érhetett volna el.

Laupál Antal sem felejtkezett el rólunk. Üdvözlét küldi Kassáról.

Malatinszky Lajos gyomai kártyája nemes egyszerűséggel főlépített, jó nyomtatású szép munka.

Márkus Lajos Miskolc. Linóba metszette az élet színpadát, amelyre jövedvűen vonul be az 1938.

Patal Gyula a kislejű griffmadár szárnyal közé szedett szöveggel üdvözl. Ismerőselt. Jó munka.

Pelach Kornél jó elgondolású lapján sok betű-fokozatot alkalmazott, ami hátrányos. Nyomatása jó.

Pörzsi János Győr, egy vigan lépkedő hizott disznó kíséretében Buék-os sorzót küldött.

Bagi Imre léniekombinációs, sikerült szedésű lapot küldött.

Baranak György – valószínűen nem volt módjában kivitelezni a lapját – vázlaton kíván jó esztendőt.

Berger Kálmán lapja egyszerű tipográfiájú jó munka.

Bezúr Géza lapsedő-szimbólumot kombinált, amit a Linotype-matrica kivételével sikerült elérnie.

Binder Károly lapja egyike az érdekesebbeknek. Léniasarkokból szedett Buék és 1938, ügyesen egybefonódva, amit egy faragott virágszál dekorál.

Biró Miklós könyvnyomtatóműhelye elmés kis négyoldalas üdvözlőkártyáján a belső oldalpár egyikén az állandó veszélyt rejtő, repülőbombás, romboló 1937-es esztendő, míg a másikon a derűs,etek mentén vikendező családot, evezőst és egy horgászó ifjút ábrázoló, békés 1938-as esztendő.

Bruck Izor lapja egy kis perspektívai hibától eltekintve, ötletes megoldású.

Cziffra István kellemes hatású tipográfiai lapot küldött.

A Codex-nyomda egyszerű, izléses tipográfiájú és nyomtatású lapon kíván boldog új esztendőt megrendelőinek.

Csupka Antal érdekes megoldású, kézzel színezett lapot küldött.

Eilner Sándor kártyáján az évszámok megértéséhez sok jóakarát szükséges. Nyomatása kifogástalan.

Eisenstädter László lapja is a jó technikájú, szép nyomtatású lapok közül való.

Erdélyi János az évkönyv „sas”-sal dekorált lapot küldött.

Eremia György „kellemes ünnepeket és új esztendőt kíván” zóld alapon fehérrel spriccelt tájképpel.

Fekete Géza kollégánk szép rajzú, zsolnáridetes áldott új esztendőt kíván.

Fisch József iris-nyomatású lapot küldött, ötletes beállítású FJ monogrammal.

Fonyódi József az érthetetlen hiányosan felszerelt dr. Mörz-nyomdából küldött présen készült üdvözlőt.

Garai Lajos lapja egyszerű, jó tipográfiájú munka.

Gisztli Pál munkaközvetítő kollégánk hivatalos blankettán jelenti be az 1937-es esztendőből való „önkéntes” (?) kilépését és boldog új évet kíván 1938 január elsején.

Gorszky János képességeihez nem illő, egyszerű lapon üdvözl.

Gunesch György, Lakenbach Artúr, Putits István és Rasofszky László azonos lapot küldöttek a Rigler-nyomdától régtől fogva megszokott gondos kivitelben.

Harsányi Dezső kártyája egyike az ötleteseknek. Celluloid virágszállal áttűzött háromrétű kártya, gondos kivitelben.

Háider István igen jó elgondolású lapot küldött. A három sor beállításra nem sikerült.

Hidvégi Ernő az 1-es, 9-es, 3-as és 8-as számból szedett Buék-ja ötletes, a nyomás nem sikerült.

Höchst Pál Redis-tollal írt Buék-ot vésett ólomba.

Horváth János III. Léniaából szedett nagyfejű kéményseprőt küldött szerencsét kívánni.

Külön dicséret illeti a Hungária-nyomda újévi-lap-termékeit. Gazdagon készült, pompás kivitelű valamennyi. A szép nyomtatványhoz szokott kebelbelieket is elbűvölt. Ezek közül is kiváló a nyomdái, Kner Alberté és Bródy Maróti Dóra lapja. Utóbbi bájos lapján a magyar betűn francia ékezetet kissé zavarja a hatást. A sok közül ki kell még emelnünk Csizmazia Kálmán és Lengyel Lajos spriccelt-rajzolt, úgy-szintén Schiller főgépmeister lapját.

Károly Imre egy miniatűr újságoldallal és annak csücskén egy klegyensúlyozott Linotype-matricával dekorált jó kivitelű lapon üdvözl.

Kertész Jenő lapja egyszerű eszközökkel elért jó munka.

Klein Leó gondos kivitelű lapot küldött.

Klein Vilmos filmyomdáján igen stílszerűen egy 20 cm-es filmdarabbal dekorálta sikerült újévi lapját.

Kondor Árpád négyoldalas üdvözlőlapot készített, melynek oldalán négy sor fekszik léniaik között. A sorok közötti beosztásra kevés figyelem jutott. A harmadik oldalt kellemes színezésű bohókás olommszet tölti meg. A nyomtatás emeli a sikert.

Kurcsics Ernő lapja festékdörzsölővel kombinált, jól stílizált griff, szép nyomtatással.

Lehner Rezső, a Sokszorosított Ipartestület jegyzője „bort, bűzát, békességet, üzleti tisztességet” kíván 38-ra. Mindezt egy bűzakévt és békegalambot tartó magyar paraszttal szimbolizálja, akinek lábai előtt egy kosár fekszik, ebben rejtőzhet a bor. A tisztességet már nehezebb szimbolizálni, de el tudjuk képzelni.

Lénárd Sándor kártyáján szecessziós rajzú griffmadár egy zászlót tart, „békét, új életet, kenyeret” szöveggel. Jó gondolat, bár meglehetősen konzervatív kivitelben.

Lengyel Ferenc Monotype-szedésű üdvözlőlapot küldött.

A Markovits-nyomda kártyája modern megoldás, tiszta nyomtatásban.

Müller Sándor egy jövedvű, festékdörzsölővel hadonászó, stílizált griff-madárral köszönti az újévet. Gondos kivitelű, jó nyomtatású munka.

Ifj. Novák László, Thalwieser Antal és Vertes Jenő azonos kártyát küldtek, dominóban és dombornyomásban is jelezve az 1938-at. Az idén dominál a dominó. A gondolatot ki javára könyveljük?

Novotny Ferenc jó tipográfiai lapot küldött.

Pajor Gyula lapja egyszerű, sikerült munka.

A Phönix-nyomda finom kis lapján a szöveget és a nyomdász-ötszint szárnyal alá vonó stílizált sas jól dekorál. A belső reklám rontja az ünnepi hangulatot. A Reisz-familjáról elsősorban kellene megemlékezni: ők mint üttörők már karácsonyra küldtek kedves üdvözlőket. Az újévi lapok közül kiemeljük a tájképes, háromrétű lapot, a nyomda speciális hátsónyomással, celluloidon készült lapját.

Schatz Rudolf (Lorilleux) a telefon útján rendelt festéket mingyárt folytatja a beszélő kagylón, szimbolizálva a gyors szállítást, 38-ban talán sikerül. A jó kivitelű kártyát Schneider kollégánk rajzolta. A festékesdobozba potyant kis Schatz még elmerülés előtt boldog új évet kíván. Az ötletes rajz Kner Albert munkája.

Schmidl György jó kivitelű lapjánál egy hiba „csúszott” bele, mert az átvonuló ötszínű szalag valószínűleg a nyomdász-színeket volna hivatva szimbolizálni, melyek sorrendje és színei: vörös, sárga, kék, fehér és fekete (a lapon: arany, vörös, sárga, kék meg ezüst).

Schneider Jenő kedves csicsergő madárakával dekorált dombornyomású 1938-as lapon kíván boldog új esztendőt. A szokott finomsággal készült munka.

Schopp János egészen egyszerű lapon kíván sok szerencsét.

Selmeci József tipométriával díszített lapja egyszerű, jó tipográfia, szép nyomtatással.

Singer Albert olommszesszel kombinált lapja sikerült munka.

Spitz Adolf kollégánk üdvözlőlapja a töle megszokott precizitással készült.

Szántó Tibor kártyája jó gondolat, sikertelen kivitelben.

Szelényi Tibor elegáns lapján: egy lépést szeretne tenni „az emberiség jobb jövője felé”. Bár a próféta szólna belőle.

Szolcsányi Béla is dominós kártyát készített kis perspektívai hibával, egyébként jó munka.

Úrge Kálmán egyszerű lapja kis nyomtatási hibája dacára jó.

Várakozó Ferenc ólomba vésett kártyája ügyes elgondolású, sikerült kivitelben.

Weisz Ignác egyszerű, jó tipográfiájú lapot küldött.

Egy hibára kell rámutatnunk, amit szűkebb körben már ismételt hangoztatunk. Pályázatokon is mind gyakrabban találkozunk a más nyomtatási technikára való spriccelt vázlatokkal, amit könyvnyomdai úton nem lehet úgy visszaadni, mint az a vázlatokon szerepel, csak megközelíteni lehet, mert éppen az értékes, sajátos finomság veszne el. A nyomdász ne spricceljen össze-vissza, legyen tisztában a könyvnyomdai technikával, ne tervezzen bankpostára és írógépkaróra spriccelő technikával, amit még műnyomón is bajos megközelíteni. Az sem közömbös, hogy ezzel a konkurrens technikának csinál propagandát. Dukai Károly.

A Hírlapszedő-Kör pályázata

A Budapesti Hírlapszedők Köre választmánya attól a nemes Intenciótól áthalva, hogy a szakmifejlesztés ügyéhez illyképpen is hozzájáruljon, elhatározta, hogy évi jelentésének borítólapját (reméljük, hogy ezután is minden esztendőben) pályázat útján fogja megtervezetni.

Ez a feladat ügylátszik „fogok alá való” volt a tervezéssel foglalkozó szakértésainknak, mert úgy kvalitás, mint kvantitás – 54 darab pályamű – szempontjából meglepő eredményt hozott.

A pályázatot elbírálásra összehívott bizottság január 10-én döntött, aminek eredményét az alábbiakban közöljük.

Mindenek előtt abban kellett megállapodnunk, hogy a festékszóró pisztollyal készült s ma annyira divatos, és valljuk meg őszintén megvesztegető hatású munkák mennyire állnak közel hozzánk? Pro és kontra vélemények elhangzása után a tipográfuskézre valló pályaművek kerekedtek felül.

A részletező bírálat itt következik:

„Minerva III.” Tervezője a legegyszerűbb eszközökkel dolgozott. Futólagos rátekintésre talán sokkal gyengébbnek látszik, mint néhány szemfényvesztő technikai pályamű. Előnye viszont abban rejlik, hogy készítőjét csak a „Hírlapszedők Köre” cím izgatta és serkentette munkára. Ebből igyekezett valami eredetit kihozni, ami sikerült is. BHK betűket egyszerű vonalakkal nyomdászjelvényre képezte ki és ezt a színeket egy körbe helyezte. Ennyi az egész! És mégis elég volt ahhoz, hogy a zsűri a tervezőt, Szauer Ferencet a 30 pengős első díjjal tüntesse ki.

„Szabadság 3.” A feladatban való komoly elmélyülés eredménye ez a terv, mely ötletes felépítésében kitűnik a többi közül. Készítője, Holley István 15 pengő jutalomban részesült.

„Egyszerűség.” Iskolapéldája ez a pályamű az izlés-csoportosított sorok dekoráló hatásának. Négy sor, a felső balsarkokban egy kör BHK betűkkel. Semmi cikornyos, de briliáns rajztechnika. Csizmazia Kálmán terve és szintén 15 pengős díjat kapott.

„Arany” és „Cinóber.” Térbeállítás jó, de a matricát még akkor is jobban megfigyeljük, ha sematikus rajzoljuk.

„Betű.” A folytatódó szöveg széttagolt és túldekorált. A griff jó, de szárnyal aránytalanok a tesztek.

„Csak azért is dög.” Két rajz színváltozással. Primitív munka. De ha már tervezője részt akar venni pályázatainkon, akkor – csak azért is – lgyekezzen minél többet, sőt nagyon sokat rajzolni, hogy a jövőben a griff helyett ne egy tollat hullajtott vén varjút pingáljon.

„Duna.” Hamis színezése nyugtalanná, olvashatatlanná teszi a szöveget. Ha nem vagyunk tisztában a színekkel, akkor a kivétel előtt szintanulmányokat végzünk és a legsikerültebbet küldjük be.

„Egy munkanélküli III., IV., V. számú vázlata.” – III. és V.: Vajjon honnan halászhatta elő a tervező ezeket a 30–40 éves ötleteket, hogy üzleti könyv fedelét, illetve belső lapját rajzolta meg? Maga is látható beküldés előtt: mennyire vibrál munkája. – IV. A beragsztott fotóval elég jó munka volna, ha a kép tárgya a hírlapszedés valamelyik momentumát ábrázolná. Így majd annakidején – ha az öntőknek kell valami hasonló dolog – mutálja át és megérdemelt sikert ér el vele.

„Espero.” Négy rajz, felfogásban és kivitelben naiv munkák.

„Gutenberg.” Tervezője valószínűleg azonos a „Betű” jellegű munka beküldőjével. Ez egységesebb, mint a másik.

„Haledás.” Gondolat jó. Kivitel nem sikerült.

„Haledás I.” Sokat látott ötlet. Jobb lett volna, ha a kivágott újságrészt helyesen állítja be a térbe és az első bilánc-részletet elhagyja.

„Hírlap.” Gondosabban kellett volna kidolgozni.

„Jó munkát.” Három vázlat. A sas és a szedőgép bizony gyenge. Legsikerültebb a nagy B-betűs, amely annyira jellegzetes a készítőjére, hogy ráismertünk munkájáról, bár ehhez hasonló túlságos komorságnak nem barátja.

„Kultúra.” Túldekoráltságban, színezésben és griff-megoldásban ikerestvére a „Betű” és „Gutenberg” jelzésű terveknek, de mégis kételkedve szemléljük ezt a rajzot. Nem tudjuk elképzelni: a munka lázas hevében annyira lehet tévedni, hogy úgy a monogrammm „K.K.”-ja, mint a szöveg a Kéziszedők Körének jelentése legyen-e.

„Ma 1938.” Ez bizony nem a múlt tükrözi vissza.

„Miért I–IV.” Tervezőjének van némi fogalma a térbeállításról, de munkái mégsem sikerültek. Különösen rossz a III-ik. Miért küldte be?

„Minerva IV–V.” A BHK színet eredeti. Az V. jelzésű leggyengébb a munkái közül.

„Misu I–II.” Becsületes szedőmunka. Sokkal finomabb hatást ért volna el, ha a matrica mellől elhagyja a bilkkfangoat. Miért pont a névelőt helyezte a matricába és emelte ki 13 cicerós betűből? Nem kedvesebb lett volna a nagy A helyére egy monogrammm?

„Negatív I–II.” Kevesebb munkával, a színes ceruza helyett temperével: nagyobb hatást ér el. Hagyjuk már végre el ezeket a felesleges vastag fekete vonalakat, amelyek indokolatlanok, nem dekorálnak, sőt lerontják a tervek eleganciáját. Ha visszakapja munkáit, próbálja ki: mennyire helytálló az észrevételünk.

„Ölommetszet.” Hatásos, finom, izléses rajz, de a gyászos fekete alap nem simul feladatunkhoz.

„Pintyőke.” Frappáns hatású, gyakorlott kezű szedő munkája, amely majdnem az elsőnek futott be. Tervezője ott hibázta el, hogy nem figyelte meg az eredeti matrica arányait és így munkája visszacsúszott a díjazottak közül.

„Szabadság I., II., IV.” – I. Nehézkés kivétel, tordezett szöveggel rendezésű munka. Ez a hibája a II-nek is. A IV. gyenge.

„Tizian I–III.” Ma már mindennapi munkák közé tartozik az I–III. Legsikerültebb a III. számmal jelzett.

„Typographia.” Hogy lehet ily rettenetesen hamis matricát rajzolni? A hatalmas távlatú H betűt meg akaratlanul is alá akarja támasztani a szemlélő, annyira kiugrik a lapról. A H betű első részén ezenkívül még goromba távlati hiba is van.

Kiseb-nagyobb könyvcimlapokon, reklámyomtatványokon egy, kettő, sőt három színben is találkozunk a retus-pisztollyal készült és könyvnyomdai úton előállított munkákkal. Előbb-utóbb meg kell barátkoznunk ezzel is, mint ahogy megbarátkoztunk a szintén idegenkedve fogadott fotomontázzsal. Csak hasznunkra lehet, ha ehhez is értünk – de előbb kitűnő tipográfusok legyünk.

Az alábbiakban az egyes spriccelt munkákról elhangzott megállapításokat foglaltuk össze:

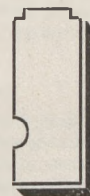
„Aliz I–III.” Mind a három jó munka. Az I. és a II. alapja kissé komor, míg a III. a beragsztott újságvágások letompítása dacára is nyugtalan. A tervező mostohán bánt el a szöveg betűivel.

„Egy munkanélküli I. és 2. számú vázlata.” – 1. Régi gondolat, de modern feltalálásban. Hatalmas matricába helyezett sürgönypóza a felette röpködő hívívó galambbal és megvesztegető spricc-technikával fűszerezve. A 2. számú igénytelenebb az előbbinél, de egyszerűségében is hatásos.

„Minerva I–II.” Felfogásban azonos, összehalásban azonban jobban sikerült az I. számú rajz. Értéketlen az alul lévő szalag hajléja, amelyen az apró szöveg teljesen háttérbe szorult.

ELSŐ MAGYAR BETŰÖNTÖDE RT.

BUDAPEST VI.
DESSEWFFY UCCA 32
TELEFON:
122-370, 127-118

R É Z L É N I A G Y Á R *

„Párizs.” Felépítésében, színezésében és precizitásban remek munka. Készítője kitűnően bánik a retus-pisztollyal. Legsikerültebb az így készült művek közül.

„Sajtószabadság.” Frappáns munka, de mivel a tervezője fekete színben készítette el, hatásában lehangoló.

„Vázlat.” Valamennyi spriccelt munka között a leg-egyszerűbb.

Kun Mihály.

Az Évkönyv-pályázat

A Nyomdász-Évkönyv és Újkelet fedőpályázatán mennyiség tekintetében – az előző évekehez viszonyítva – látványos hanyatlás mutatkozott. E visszaesés oka, hogy az idén elmaradt a címlappályázat, amely az elmúlt esztendőben lényegesen emelte a beérkezett tervek számát. A belső címlap versenye ugyanis korábban sem hozta meg a várt eredményt. A fedél és címlap összhajgát nem sikerült kollégáinknak száz százalékig eltálasni, ami érthető is: az előbbi rajz, az utóbbi pedig tipográfiai munka lévén. És ha a viszonylag legjobb tervezetet díjazva, azt felhasználjuk, akkor még kitűnt az is, hogy Évkönyvünk belső tipografizálása nem egyezett a címlappal. Ezért nem írtunk ki az idén a belső címlapra pályázatot.

Mint az alábbiakban látjuk, tervező szakértésünk nem rövidült meg ezáltal, mert az eddigi fedél- és címlappályázatra szánt díjak összege megmaradt és a bíráli bizottság az arra érdemes munkák tervezői között nov. 15-én kiosztotta.

Az egyes munkákra elhangzott kritikát a következőkben adjuk:

„Empire I–V.” Mind az öt – kisebb korrektúráktól eltekintve – az első közérű. Rendkívül finom ízlésre vall az „Empire IV” jellegű, de mégis néhány ponttal előbbre jutott az „Empire III”, amelynek sikerült győztesként kikerülnie és a 40 pengős első díjat elnyernie. Tervezője: Erdélyi János. Mivel egy pályázó csak egy díjat kaphat, ezért nem részesülhetett több jó munkája kitüntetésben.

„Békesség.” Nálunk szokatlan franciás zamati rajz, amelyet a bíráli bizottság a második díjra tartott érdemesnek s 30 pengővel jutalmazta készítőjét, É. Józsefet.

Thalia

ÁRUHÁZ

Az
Általános
Fogyasztási Szövetkezet
ruházati osztálya

A szervezett munkások
legmegbízhatóbb
bevásárlási
helye

Lelkiismeretes
kiszolgálás,
olcsó ár

Nagy választék
az összes női-, férfi- és
gyermekruházati
cikkekben

RÁKÓCZI ÚT 42

de a mi Évkönyvünk egész évre szól. Hol a tavasz, nyár és ősz? Továbbá mit keres itt az osztrák sas? Ez nyomdászcímernek nem használható. „Ifjúmunkás 3 b.” Az előbbi mű összes hibáival jobb ennél.

„1914-1-2-3.” – I. A kitépelt Typograph-a-daraboska apró betűvel nem vászonfedélre való. Nyugtalan és agyonült a negatív címet. Egyébként is hasonló megoldással már sokszor találkozunk. – 2. Finom volna, ha a felső rész ferde beállításra nem rontaná el az egyensúlyt. – 3. Ez bizony gyenge munka.

„1914 I-III.” A három közül legjobb az I-gyel jelzett, a II. kezdetleges, bár ha a készítője jobban elmélyül a nyomdászjelvény tanulmányozásába: sikerült munkát alkothatott volna; a III. munkáján – pedig tudatosan dolgozott – nem találta meg a vertikális tengelyt és így lerontotta annak összehatását.

„Gutenberg”, „Tipográfia”. Az utóbbi jobb, de a betű ily megoldásban már elcsépett, az előbbin a sas túlságosan nagy.

„Legyen világosság.” Foltelrendezése jó, de mégsem tudjuk követni a tervező gondolatmenetét, hogy mit akar kifejezni a világűrben rohanó földgolyóval és mellette zuhanó „A” betűvel. Pedig az a sikerült munka, amely oly szuggesztív hatással van ránk, hogy semmi másra nem gondolhatunk, mint arra, amit készítője ki akar vetíteni.

„Magyar” és „Nemzeti” Azonos megoldás színváltozattal. Széttagolt munka, melyen még az „Évkönyv” alatti tónus sem segített.

„Negatív” Túlságosan vibráló a negatív cím. Fedőlap-pályázatunknál nem kőh a „betűöntődel anyagból szedendő” m. gszorítás, tehát bátran megrajzolhatta volna a negatív sorokat.

„8 pontos A-B.” Becsületesen megrajlott két munka. De miért röpököd rajtuk az egész terezturaló hatalmas osztrák sas? Ez nem díszítheti a magyar nyomdászok évkönyvét.

„Nyomatvány” Ez a terv közeledik az elfogadható megoldásokhoz. A nagy „E” betűnél van a hiba, mert azt ugyanúgy kell megrajolni, mint ahogy látjuk és nem megfordítva. (Például lásd a Grafikai Szemle 1938. I. számának fedelét.)

„Pulchritudinem quero I-IV.” Nem mondható szerencsének a beállítás. Ha már ferdén állítjuk be a szedést, akkor logikus, hogy a fentl. üres helyet kitöltő műtűrkét is így helyezzük el, melynek jobboldalát egyvonalba állítjuk a címsorokat befogó vörös vonallal.

„Rundfunk 1-2.” Nincs előírva, hogy csak szedéssel lehet pályázni. Jövőre jobbakat kérünk.

„Sajtószerződés.” Tervezője szintén abba a hibába esett, mint az „Ifjúmunkás 3a” és a „8 pontos A-B” pályaművek tervezői. Itt is diszeleg az osztrák kétfejű sas, amelynek így semmi értelme sincs, mert karmaiból hiányzik a sorjázó, tenákulum vagy festekező labda.

„Szeresd a betűt, mint önmagadat.” Egyszerű, mindennapi megoldás. Azonban a kivétel nem fedi a jelít, mert bizony a betűk csak odadobottak.

„Testvériség” és „Barátság”. Nagyobb figyelemmel tudna jobbat is alkotni.

„Ultraszereform I-VII.” Csak nem képzeli komolyan a pályázó, hogy egy nemrég megjelent könyv fedelét dekoráló rajzot máris felhasználhatunk egy másik – szintén az Egyesületünk kiadásában megjelenő – könyv fedelére? Munkái egyébként iskolázott kézre vallanak, amit viszont leront a tervek háttalján levő „Negatív vagy pozitív!” megjegyzése. Ez nem mindegy! Amint a rajzokból látjuk, meg tudná úgy is oldani, hogy elkezdte a bizonytalanságot éreztető kifejezést. Legközelebb, ha találkoznunk munkáival, valószínűleg a színes ceruza helyett hozzá mer nyúlni a temperához is. Ez hatásosabb, szebb és nagyobb esélye lesz ahhoz, hogy a döntőbe bekerüljön.

„Véletlen.” Jól kiegyensúlyozott, de oly primitív kivitelű munka, hogy még a véletlen sem segítette előre.

„Akarat”, „Az eszme I-III”, „Gyorsvázlat I-II”, „Haladás”, „Misike”, „Nyers vázlat III-IV”, „Olom I-II”, „Szabadság”, „Semiramis”, „Skicc X”, „Skiz I-II”, „Tutya.” Ha már egyszer elhatározzuk magunkat arra, hogy részt veszünk egy pályázaton, akkor üljünk neki, erőltessük meg agyunkat, hogy szellemes, frappáns produktumokkal az első között is az elsők legyünk. Az ötlet-szegény, kezdetleges kivitelű munkák már a selejtezőben kiesnek.

„Balaton I-III” és „Eskü a hó” pályamunkák tervezői a jövőben jobban ügyeljenek a határidő lejáratára, mert ha kellő időben küldik be munkáikat, talán másként alakult volna a díjazottak névsora. Kun Mihály.

FÖLJEGYZÉSEK

BORÍTÉKUNK ÉS MELLÉKLETEINK

A Világosság-nyomdában nyomtatódott mindmennyi. Borítékunk címdolainak tervezője Radics Vilmos, a Nyomdász-Egyesület továbbképző tan-csoportjának szorgalmas tagja. Az ölmetszés is az ő munkája. A boríték 3. és 4. oldalán és a füzetünk ben-sejebeli 37-44., összesen tehát tíz oldalon elhelyezett szedéspéldák szintén továbbképzőnk nevelteké a munkái. A tervezőnek és az esztetikus metszőnek a neve ott olvasható minden egyes nyomtatványpélda alján.

SZAKELŐADÁSOK

December 19-én vidéki városaink két legnagyobbibán tartottak Egyesületünk küldöttel kizáróan szak-kulturális és szaktechnikai téren mozgó előadást. Szegeden Székely Artúr II. volt az előadó, aki a reklám nyomdászati vonatkozásairól és az úgynevezett „minőség” munkáról beszélt. Debrecenben pedig lapunk szerkesztője tartott előadást szakkultúránk problémáiról s a korrektori munkáról, közben historizálgatva is egy kicsit.

Január 12-én a Grafikus Művészetek Szakosztályában igen nagyszámú hallgatóság előtt tartotta meg előadását Fischer Manó „A magyar nyomdaipar helyzete és a nyomdai műveltség” címen. A témához a Főnök-egyesület elnöke, Péter Jenő vezérigazgató, valamint a nyomdászszervezet vezetője, Wiesenberger Vilmos kollégánk hosszabb beszédében szólnak hozzá.

Január 13-án a Fischbach-Társaság üdvözlőkártya-kiállításával kapcsolatban dr. Bródy László ismertette ennek a nyomtatványműfajnak Angliában és Amerikában való népszerűségét, valamint jelentőségét is a nyomdász szempontjából. Természetesen a magunk ilyes nyomdatermékelt is alaposan méltatta.

Nyomdászattörténelmi vonatkozásánál fogva szak-előadásnak számít Csillag Ferenc „Történelmi miniatűrök” című dolgozata is, amelyet január 23-án olvasott föl a Nyomdász-Egyesületben. Főleg a legendás hírű Táncsics Mihály személyével foglalkozott, kinek 1848-ban kisdé nyomdájára is volt Pest városában.

AZ „LY” HANG ÉS AZ „LY” BETŰ

Eredetileg olyanféle volt ez az „ly” mássalhangzó, mint az „lj”, s mégsem egészen olyan. Kiejtésekora a szájadlászhoz kellett szorítani a nyelvünket, s nem a fogainkhoz, mint ahogy most cselekszünk az „ly” ki-mondásakor. Ezt az eredeti, palatális „ly”-t csak a palócok és a hétfalusi csángók őrizték meg. A többi nyelv-járás a Dunától keletre mindig j-t, a Dunától nyugatra jobbra l-t mond helyette. Szóval: az „ly” betű írása ma már afféle ortográfiai csökevény számba megy.

Órok emlékeztető Jókai Mórunk írásalban érdekes apróságot olvashatunk az „ly” száz esztendő előtti jelentőségéről:

„Az apám nagyon neheztelt Vörösmartyra; olvasni sem akarta. Miért? Azért, mert »Mihály«-nak írta magát, szimpla »l« betűvel, Ipszilon nélkül.

Negy viszálykodás volt ám ez akkoriban. Hiszen hetven esztendővel később még általános mozgásba hozta az összes tudományos világot, lapszerkesztőket, írókat az a nevezetes kérdés, hogy egyes »c«-vel vagy »cz«-vel írjanak-e a magyarok? Pedig ez csak az ortográfia kérdése; de a pusztán l-nek vagy az ípszilonos l-nek használata az ortodoxia kérdése volt. Aki igaz katolikus volt, az így mondta: »Mihál, királ, homál«, a kemény református ellenben Mihályt, királyt, homályt hangoztatott. Nagy harc folyt emiatt! Már a kis diákok kezdtek, amikor szombatn délután kibocsátották mind a két iskola klasszisait a cigánymezőre labdázni; a kálvinisták gúnyoszóval fogadták a pápistákat: »gőla melle nyavalás!« Erre aztán elpüfölte egymást a két lábor.

A mi házuk szögletébe volt; a melléukca akkor kapott nevet: Nagy Mihály uccának keresztelték. A »Mihály« ípszilón nélkül íródott a házuk falára. Apám érelyesen protestált e visszaélés ellen, s bátor föllépésének sikerült kivívnia, hogy a hiányzó ípszilont odafestette utólag a magisztrátus. Ez volt a vallásegénylőtség első diadala Rév-Komáromban.*

NYOMDA- ÉS ROKONIPAR ÉVKÖNYVE

Remek bőrkötéses kis könyv. Dicséretére válik szerkesztőjének, az agilis és jó nyomdász Nyirő Tibornak, aki széles látókörrrel s máris bőséges tapasztalattal meg tudta állapítani, hogy mily ismeretekre van legközelebbi szüksége a modern, minden irányban lojális és a szakma tisztességét folyton szem előtt tartó nyomdásziparosnak. Az obligát naptári részen, postai tudnivalókon, valamint az egyesületi tájékoztató és nyomdajegyzéken kívül van a könyvecskében egy sereg olyan dolgozat, amely amellett, hogy nagyon-nagyon aktuális: egyszersmind maradandó értékű is. Kertész Árpád igaz nyomdászlelkéből fakadóan írta le a magyar

nyomdaipar egészségesebbé tételére irányuló tanácsait; Durand Félix a papíros gyártási irányának fontosságát, Kner Imre a papíros szabványosítására vonatkozó tudnivalókat ismerteti benne. Székely Artúr az önköltségi árak alkalmazásáról ír. Egyéb hasznos dolgozatok: Braun Vilmosé a táskarendszerről; Schütz-Harkányi Edéé a nyomdász és a megrendelő érintkezéséről, Beer János dr. cikkei a sajtó jogról, a szerzői jogról, meg a tisztességes versenyről; Kállai László összeállítása az emberiség kultúrtörténetének nagy dátumairól. Nagyszámú hasznos táblázat és a bérmegeállapodások felsorolása egészíti ki a könyvecske tartalmát. A nemes stílusú szép címlapot Kner Albert tervezte.

AZ ÚJÉVI KÁRTYARÓL

Az első nyomtatott újévi köszöntés Gutenberg nevéhez fűződik. A Mester egyik 1455-ben nyomtatott rópirata így végződik: „Eyn gut heilig nuve Jahr.“ Ez az olvasókhöz intézett jó kívánság ezután mások kiadványaiban is, főleg naptárakban, szokássá vált. Ebből a szokásból született meg hamarosan az első újévi üdvözlőkártya, melynek célja, hogy a küldő a címzettnek jó kívánságait tolmácsolja. A legrégebb újévi kártya egy ismeretlen rézmetsző munkája az 1466. évből. Később, a 17. században, tudományos társaságok és az egyház plakátalakú, impozáns újévi üdvözlőlapokat is használtak, melyek művészi kivitelben készültek. A barokk, rokokó és biedermeieres időkben a színes, virágos díszítésű újévi kártyák és levelek divatoztak. 1778-ból való az egyik újságkihordó újévi kártyája. Ezidőtájt már a kereskedelemben is jelentőssé vált az újévi kártyák forgalomba hozatala. Majd a litográfiának is szép feladatot adott a színes, képes újévi kártyák előállítása. Az újévi kártyák végül népszerűkké váltak. Ez nyomdászati szempontból igen öröndetes, mert hisz az újévi kártyák

tömeges előállítása elég szép munkamennyiséget jelent. A nyomdászok egymás között is kultiválják az újévi kártyák szelőküldését. Ez hasznára válik a kollégialitásnak és egyben példát – gyakran művésziessen kivitelezett példát – mutat a nagyközönségnek. És kétségtelenül nyomdászati érdek, hogy ezt a példát minél számokban kövessék.

SZ.

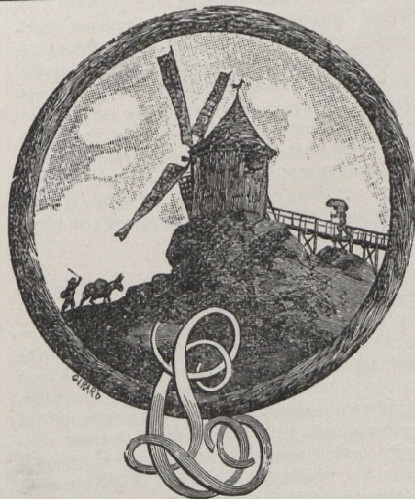
PÁLYÁZATOK

A Hírlapszerdők Köre fedélap pályázatát illetően január 10-én történt meg a döntés. Az eredményt a részletes bírálattal egyetemben e füzet 49. oldalán közöljük. – A Stephaneum-nyomda igazgatósága házi pályázatot írt ki egyik folyóirat fedélapjára. A dicséretes tendenciájú pályázaton a személyzet tagjai meglepően nagy számmal vettek részt. A 20 pengős pályadíjat valamennyi közül Váróczi Pál, továbbképző tancsoportjaink törekvő tagja nyerte el. – A Természetbarátok Turista-Egyesületének is volt egy kis plakátpályázata, melyen az első díjat Roxi József, a második Csiszmaia Kálmán, a harmadikat Ér József kapta meg.

SZAKKIÁLLÍTÁSOK

A Grafikus Művészetek Szakosztályában január 12-én Schneider Jenő kollégánk kiállította idei újévi üdvözlőkártyákból álló, szám szerint 200 lapot is meghaladó gyűjteményét. Ugyanez a kollekció másnap a Fischbacher Társaság helyiségeiben, január 16-án pedig az Anya-egyesületünk színpados termében került bemutatásra, de itt már megbővítve az Évkönyv, meg a hírlapszerdői pályázat hatalmas anyagával, amelynek bírálatát – nemkülönben az üdvözlőkártyáikat is – ép ebben a füzetünkben közöljük. Ez utóbbi kiállítás rendezői Dukai Károly és Schneider Jenő kollégáink voltak.

Lorilleux Ch. és Társa Rt.

Hő- és könyvnyomdai festékgyár

*Iroda: Budapest, Ferenc József rakpart 27
Gyár: Budafok. Telefonszám: 269-635, 269-778*

A HUNGÁRIA-KÖNYVEK

negyedik kötetkijét bocsátotta most közre a Hungaria Hirlapnyomda Rt. Címe: „Bátorligeti mesék. Ortutay Gyula gyűjtése. Buday György rajzeival.” A könyv a Magyar Bibliofil Társaság első díját nyerte el, s ennél fogva joggal viselheti „az 1937. év legszebb könyve” címet. – Tartalom és kiállítás: egyaránt meglepően érdekes és szép ebben a könyvben. A mesék a szabolcs-megyei néplelék szülöttei; nyelvök a nyírlvidéki magyar parasztság ajakáról zeng föl benne: gyönyörűséggel élvezheti mindenki, aki szereti a magyar nyelv művészet mezei virágait. Illusztrátorunknak, Buday Györgynek neve pedig közismert immár az országban, sőt itt-ott azon tús is. Színes fametszeteivel e könyvben is nagy-szerűen tud alkalmazkodni a betűk szövevényének dekoratívításához. Édes testvér itt a szöveg meg az illusztráció; nem öli egymást, úgy mint a legtöbb könyvben, újságban meg folyóiratban láthatjuk. Minden bravúros munka e könyvben: író, rajzoló és nyomdász jól megértették egymást. Igazán a legszebb könyv!

KNER-MŰVEK

A külföld geográfiában tájékozatlanabb könyvkedvelő bizonyára azt hiszik a mi békésmegyei Gyoma községünkről, hogy a Magyarországi egyik legjelentősebb városa, amelynek centrumában, a roppant méretű kultúrpalota előtt ott emelkedik a nagy magyar könyvnyomató Kner Izidor művész alkotta impozáns szobra, hirdelve mindennek a tipográfiai művészet magasrendűségét és dicsőségét. Bizony, annyi külföldi elismerést és csodálatot toronyosít össze számunkra a gyomai nyomda s annak mostani főnöke, Kner Imre, a nyomdászat eme tudosa, művésze, esztétikusa, hogy nem lehetünk eléggé hálásak érte.

Most ismét három idegennyelvű fűzetkével szolgálja a Kner-nyomda a magyar könyvművészet hírel-nevét. Az egyik az angol és német nyelvű „Old Hungarian Bookbindings – Alte ungarische Bucheinbände” hét könyvkötői műemkekünk akvarells-trikrómiás hasonmásával; a másiknak címe: „Josef Fitz: Andreas Hess, der Erstdrucker Ungarns”, vagyis a budai őnyomatóról szóló német írás szintén hét hasonmással; a harmadik pedig: „Emerich Kner: Zeilfragen des typographischen Stils”, a gyomai nyomda mostani mesterének, Kner Imrénének a nyomdatulajdonosok tavalyi kongresszusán elmondott értekezése. Hogy a három fűzetnek nemcsak a tartalma értékes, hanem a kiállítása is fölmúlhatatlanul szép és jó: talán mondanunk sem kell

HELYESBÍTÉS

A Grafikai Szemle idel karácsonyi számában cikk jelent meg tőlem „Lénianélküli táblázatok szedése” címen; ennek a cikknek egyik passzusába immár jóvá nem tehető tévedésem folytán csúnya hiba fészkelte be magát. Azt írom ugyanis az említett szám 23. oldalának első bekezdésében, hogy szélesterjedelmű, sűrű számoszlopokkal bíró lénianélküli táblázatok esetén, amelyek a számoszlopok közötti legkevesebb üresség meg-hagyása mellett sem férnek szélességükben formátumunkra, így segíthetünk magunkon. A táblázatot két egyforma részre osztjuk, csak egy fejet szedünk stb. Hát itt van a hiba! Mert ha a táblázatot két részre osztjuk, akkor a fejet is szétszítjuk és a második rész fölé is meg kell szedni a részfejet. „Tévedni emberi dolog”, mondják és dádódom most én is, a hozzáértő szakértárs jóakarati elnézését kérve. Rasofsky A.

DICKENS ÉS A KORREKTOROK

Most hetven éve, 1867 szeptember 17-én a londoni újságkorrektorok nevezetes gyűlést tartottak, főképpen azért, hogy helyzetük megjavításának módzatait és lehetőségeit megbeszéljék. A gyűlésen az angol irodalom büszkesége, Dickens Charles elnökölt, aki valamikor maga is a korrektori asztal mellett kereste meg

A II. füzet tartalma:

	Old.
Székfejlesztő munkánk és a vidék	29
Továbbképzés	30
Halállánc	32
A papíros ára a kalkulációban (Székely A. II.-től) ..	34
Az írásjelek helyes alkalmazása (Herzog S.-től) ..	35
A körforgók mellől (Fülöp Józseftől)	45
Egy „flek” és más semml (Pavlovsky F.-től) ..	46
Szedőgépes munka (Praller Gyulától, Thieme E. stb.-től)	47
Az 1938-as újvívi üdvözlőlappokról (Dukai K.-től) ..	48
A Hirlapszedő-Kör pályázata (Kun Mihálytól) ...	49
Az Évkönyv-pályázat (Kun Mihálytól)	49
Följegyzések	50
Szerkesztői posta	52

A Nyomdász-Egyesület továbbképző csoportjainak szedéspéldái és ólommetései a boríték 1., 3. és 4. oldalán és a lap belsejében a 37-től 44-ig terjedő nyolc oldalon.

a kényerét. Elnöki bevezetőjében egyebek közt a következők mondta: „Magam is tanúságot tehetek arról, miként gyakorolják korrektor testvéreim a hivatásukat; mondhatom, hogy nemcsak gyakorlott szemet, hanem nagymérvű természetes intelligenciát, sok elsajátított ismeretet, eleven elmét igényel ez a hivatás. Igazi hálá-érzettel vallok be, hogy még sohasem került ki munkáim egy kölete a sajtó elől, anélkül, hogy a korrektorok valamely feledékenységre, következtetésre, botlásra ne figyelmeztettek volna; úgy szinte kézfelegyhatón ne bizonyították volna be nekem valamely adott szolgáltatásával azt, hogy mennyire türelmes, gyakorlott szem szenteli búvárkodó tevékenységét az én munkámnak. Meg vagyok győződve arról, hogy az írók egyeteme e nyilatkozatommal egyetért és ezzel csak az igazság kívánalmának tesz eleget.”

SZORZÓTÁBLAZATAINKRÓL

A gyakorlati életben nemcsak jól, hanem gyorsan is kell számolni. Igen nagy segítségünkre vannak ebben a különböző táblázatok. Hogy ilyen táblázatokra nekünk nyomdászoknak is szükségünk van, arra elég jó bizonyíték, hogy az Évkönyv is állandóan szokott ilyet közölni. Van abban egy szorzási táblázat is. Ez a kívánt célnak nem egészen felel meg, mert csonka, hét sugara aránylag kicsi. Egy százszorzásos táblázat volna az igaz! Ennek a segítségével minden előforduló szorzási és osztási művelet el lehet végezni. Tudjuk, hogy a szorzásnak osztás a próbája, azért nem túlzás, ha azt állítom, hogy egy ilyen táblázat használhatósága úgyszólván korlátlan. Az Évkönyv szorzási táblázata minden nyomdásznak megvan, egy pár ebből vett példával szeretném bizonyítani azt, hogy kibővítésére szükség van. Szorozni mindenki tud vele egy kicsit, hiszen rá van írva, hogy szorzási táblázat. En néhány osztási esetet akarok itt kiemelni belőle. Megjegyzem, hogy csak olyan számokról lehet szó, amelyek abban szerepelnek.

485-öt kell 32 felé osztanunk. Kikeressük a 32-es szám vonalán a 485-höz legközelebb eső kisebb számot, azután megnézzük a vele függőlegest és megkapjuk az eredményt. Tehát 485-ben a 32 megvan 15-ször és még marad 5, mert $15 \times 32 = 480$. A különbözet maradék. Más: 563-at osszunk 17 felé. A 17-es függőleges vonalán addig haladunk lefelé, míg meg nem találjuk az 563-hoz legközelebb eső kisebb számot, az 561-et, azaz az osztandót és ha azután végighaladunk vízszintes irányban, a táblázat szélén megtaláljuk az eredményt: a 33-as

számot. Tehát 563-ban a 17 megvan 33-szor és még marad 2. Ha a számokhoz képzeletben hozzáteszünk egy nullát vagy többet, tízzel, százal, vagy a végtelenségig menő számokkal dolgozhatunk, vagy vehetünk el belőle annyit, hogy a legkisebb egységünk maradjon. Ha figyelembe vesszük azt, hogy egy ilyen táblázattal nemcsak egész számokat, hanem tizedeseket, vagy tizedesekkel kevertek is feldolgozhatunk, akkor elég bizonyosságot szolgáltatam arra, hogy egy százszorzásos táblázat elkészítésére szükség van.

Vegyünk egy példát. Két egész három tizedet kell megszoroznunk 13-mal. Megkeressük a táblázat szélén álló 23-as számot, gondolatban teszünk közé egy tizedesponitot, azután vízszintes irányban haladunk a 13-as számig és ahol a két szám metszi egymást: az lesz az eredmény. Ebben az esetben tehát 299. De mert egy tizedes számmal szoroztunk, szabály szerint az utolsó számunk tizedes szám lesz, gondolatban a két kilences szám közé egy tizedesponitot teszünk és megkapjuk a helyes eredményt, mely ebben az esetben 299 lesz. Most nézzünk egy kéttizedes számjegyből állót, illetőleg olyat, amelynek a szorzójában és szorzandójában egy-egy tizedes számjegy van. Két egész négy tizedet szorozzunk meg egy egész öt tizeddel, $2,4 \times 1,5 = 3,60$. A szabály az, hogy az eredményből mindig annyi tizedes számot vágunk el, amennyi a szorzóban és a szorzandóban együttvéve van. Tehát ha az egyikben három, a másikban kettő, akkor öt számot vágunk el.

Egy ilyen táblázat elkészítése bizony nagy munka volna, de mert soha el nem evülő szabályok táblázatba foglalásáról van szó, a ráfordított fáradság hasznos befektetés volna. A táblázat szélessége is elég tekintélyes lenne, mert 104–108 círcsört adna és külön mellékletként kellene hozni. Négy évkönyvi oldalra is elférne, de az egybefoglalt nagy táblázat gyorsabb áttekinthetősége miatt használatosabb volna. Juhász Béla

SZERKESZTŐI POSTA

Lapunk szerkesztője található minden kedden délután 5–6 óra közt az Egyesületben, egyébként reggeli 8-tól 2-ig a Világosság-nyomdában (telefon: 131–016). A jövő füzet szerkesztőségi záróideje: március 10.

R.: 1. Gutenberg Jánosnak hiteles arcképe nem maradt fenn. Még a szákalíviselete is vitás. Az 1928-i kölni Pressa-kiállításon például borítottávképű Gutenberg-szobrot is láttunk. – 2. Hogy a nyomdász-sas egyfejjű vagy kétféjjű legyen-e: guszto dölga. Századok óta használják így is, úgy is, sőt sas helyett griffet is eleget láttunk már. – 3. A nyomdászszíneket illetően is kevés a historíailag megbízható adat. – 4. A nyomdászok kardíviselete főleg az egyetemi városokban volt szokásos. A kardíviselethez különben – nagy általánosságban – nem kellett hatóság engedély: hagyomány dölga volt, mint például 1848 előtt a jurátusainknál is.

A Grafikai Szemlét a kiadó Egyesület szakmunkás tagjai illetményként kapják. Nem tagoknak előfizetési díj: egész évre 7.– pengő
egyes számok ára 1.– pengő.

Felélős szerkesztő: Novák László.

A szerkesztő-bizottság tagjai: Fuchs Jenő, Fülöp József, Grosz Ernő, Herzog Salamon, Schneider Jenő és Schreiber Ede.

A lap kiállításának kérdésével és a mellékletek elbírálásával foglalkozó művészi kollégium tagjai a szerkesztőn kívül: Dukai Károly és Kun Mihály.

Kiadó-tulajdonos:

a Magyarországi Könyvnyomda Munkások Egyesülete
Felélős kiadó: Halász Alfréd.

Nyomtatja: Világosság Könyvnyomda Rt. Budapest (VIII., Conti ucca 4. sz.); műszaki igazgató: Deutsch D.

Prospekt - papíros

REKLÁMCÉLOKRA

Prospekt - papíros

KÖRLEVELEKHEZ

Prospekt - papíros

ÍZLÉSES, MODERN

nyomtatványokhoz

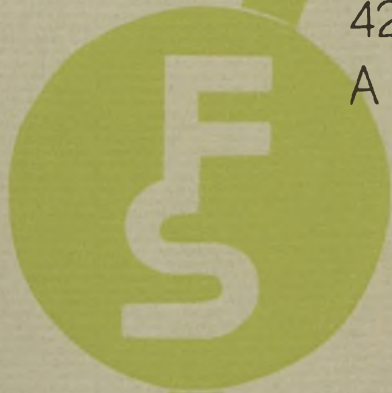
RAKTÁRON VAN

HAT SZÍNBEN

63×92 cm, 40 kg

42×68 cm, 20 kg

ALAKBAN

FRIEDHEIM ÉS FIA PAPÍRGYÁRAK LERAKATA
BUDAPEST VII, NYÁR UCCA 1. TELEFÓN: *146-333

2 NŐ A HÓ- BAN

Tervezte és álomba vészte: Hardy Lejos

Szöveggyűjtemény és textil-ismeret

